

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 9.11.2005
KOM(2005) 561 lopullinen

KOMISSION TIEDONANTO

Vuoden 2005 laajentumisstrategia

{SEK(2005) 1433 }
{SEK(2005) 1421 }
{SEK(2005) 1422 }
{SEK(2005) 1423 }
{SEK(2005) 1424 }
{SEK(2005) 1426 }
{SEK(2005) 1428 }

1. EU:N LAAJENTUMISPOLITIikka

Laajentuminen on yksi EU:n tehokkaimmista poliittisista välineistä. EU:n vetovoiman ansiosta Keski- ja Itä-Euroopan maat ovat pystyneet siirtymään kommunistihallinnoista nykyaikaisiin ja moitteettomasti toimiviin demokratioihin. Viime aikoina EU on myötävaikuttanut mittaviin uudistuksiin Turkissa, Kroatiassa ja Länsi-Balkanilla. Kaikkien Euroopan kansalaisten etujen mukaista on, että sen naapurit ovat vakaita demokratioita ja kukoistavia markkinatalouksia. EU:lle on erittäin tärkeää varmistaa, että laajentumisprosessi hallinnoidaan huolellisesti, jotta rauha, vakaus, hyvinvointi, demokratia, ihmisoikeudet ja oikeusvaltioperiaatteet leviävät kautta Euroopan.

Sukupolvien ajan Eurooppa kärsi hajaannuksesta ja konflikteista, mutta nyt EU luo yhtenäistä Eurooppaa rauhanomaisesti. Kymmenen uutta valtiota liittyi unioniin vuonna 2004. Lisäksi EU allekirjoitti liittymissopimukset Bulgarian ja Romanian kanssa huhtikuussa 2005. Unioni käynnisti lokakuussa 2005 liittymisneuvottelut Turkin ja Kroatian kanssa sekä neuvottelut vakautus- ja assosiaatiosopimuksesta Serbia ja Montenegron kanssa. Nämä maat olivat edenneet asianomaisten vaatimusten täyttämässä siinä määrin, että neuvottelujen käynnistäminen oli perusteltua.

Länsi-Balkan on erityisen haasteellinen EU:lle. On pystyttävä osoittamaan, että laajentumispolitiikalla voidaan saavuttaa muutoksia alueella, jolla valtiot ovat heikkoja ja yhteiskunnat hajaantuneita. Uudistusten jatkamisen kannalta on erittäin tärkeää, että näillä mailla on uskottavat poliittiset näkymät liittyä unionin jäseneksi. On kuitenkin selvää, että ne voivat liittyä vain, jos ne täyttävät kaikki vaatimukset kokonaisuudessaan.

Laajentumispolitiikka määrittää Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 49 artiklassa. Kyseisen artiklan mukaan jokainen Euroopan valtio, joka noudattaa EU:n vahvistamia demokratian perusperiaatteita, voi hakea unionin jäsenyyttä¹. EU on asettanut poliittisia ja taloudellisia arviointiperusteita jäsenyydelle. Lisäksi on täytettävä arviointiperusteet, jotka koskevat jäsenyyksvelvoitteita ja EU:n lainsäädännön ja politiikkojen täytäntöönpanoon ja soveltamiseen tarvittavia hallinnollisia valmiuksia². Komission kolme laajentumiseen liittyvää perusperiaatetta ovat lujittaminen, ehdollistaminen ja tiedottaminen.

Laajentumista koskevien EU:n sitoumusten lujittaminen

Laajentuminen on aina ollut olennainen osa Euroopan yhdentymistä. EU ei voi hyljätä velvollisuuttaan varmistaa turvallisuus, vakaus ja hyvinvointi omalla mantereellaan ja sen ulkopuolella. EU:n valtion- ja hallitusten päämiesten päätösten mukaisesti EU:n laajentumissuunnitelma koskee tällä hetkellä Balkanin maita ja Turkkiä. Mahdollisuus liittyä unioniin on myötävaikuttanut näissä maissa viime vuosina tehtyihin merkittäviin uudistuksiin, mutta uudistusprosessi on edelleen haavoittuva. Edessä on suuria haasteita, kuten päätös Kosovon asemasta, jonka ratkaisemisessa EU:lla on keskeinen rooli.

Komissio on vakuuttunut siitä, että huolellisesti hallinnoitu liittymisprosessi hyödyttää koko Eurooppaa. Moitteettomasti toimiva unioni on sekä nykyisten että tulevien jäsenvaltioiden edun mukainen. Unionin valmiudet ottaa vastaan uusia jäseniä ja ylläpitää samalla Euroopan

¹ Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 49 ja 6 artikla.

² Kööpenhaminassa vuonna 1993 ja Madridissa 1995 kokoontuneiden Eurooppa-neuvostojen päätelmät.

integraation etenemistä on myös tärkeä huomioon otettava seikka, jolla on merkitystä sekä unionille että ehdokasmaille³.

Tällä hetkellä ei ole näkyvissä laajentumista, jossa unioniin liittyisi useita maita yhdellä kertaa. Turkin kanssa käytävät liittymisneuvottelut ovat pitkän aikavälin prosessi. Länsi-Balkanilla on useita pienempiä maita, jotka ovat edenneet eri tahdissa kohti unionin jäsenyyttä. Jotta uudet jäsenvaltiot voitaisiin ottaa unioniin kitkattomasti, liittyminen on riippuvainen siitä, kuinka kukin maa on täyttänyt tiukat vaatimukset.

Laajentumistahti on otettava huomioon tarkasteltaessa EU:n valmiuksia ottaa uusia jäseniä. Laajentuminen tarkoittaa yhteisiin periaatteisiin, politiikkoihin ja instituutioihin perustuvan hankkeen jakamista. Unionin on varmistettava, että sillä on tarvittavat valmiudet toimia ja tehdä päätökset toimielintensä välisessä sopusoinnussa, noudattaa budjettirajoja, panna täytäntöön moitteettomasti toimivat yhteiset politiikat ja saavuttaa poliittiset tavoitteet.

Yli kolmen vuosikymmenen ajan EU:hun on liittynyt hyvin erilaisia maita. Poliitikkojaan ja toimielimiään kehittämällä unioni on pystynyt sopeutumaan uusiin olosuhteisiin, kuten diktatuurien luhistumiseen, kommunismin sortumiseen ja globalisaation nousuun. Laajentuminen on osoittautunut tehokkaaksi välineeksi tässä prosessissa.

Oikeudenmukaisen ja tiukan ehdollistamisen soveltaminen

EU:n on edelleen vaadittava tiukasti arviointiperusteidensä täyttämistä, mutta sen on samalla toimittava oikeudenmukaisesti ja palkittava saavutettu edistys. Ehdokasmaat voivat siirtyä vaiheesta toiseen ainoastaan, jos ne täyttävät edellisessä vaiheessa edellytetyt vaatimukset. Lisäksi komissio on valmis suositteluun neuvottelujen keskeyttämistä, jos EU:n peruseriaatteita rikotaan toistuvasti vakavalla tavalla tai jos maa ei jossakin vaiheessa täytä edellytetyjä vaatimuksia. Tällaisiin vaatimuksiin kuuluu esim. yhteistyö entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa.

EU pysyy tiukasti vaatimuksessaan, jonka mukaan ehdokasmaiden on täytettävä kaikki vaatimukset ennen unioniin liittymistä. Komissio antaa apua näille maille ja seuraa niiden etenemistä moitteettoman täytäntöönpanon ja soveltamisen varmistamiseksi.

Sekä Balkanilla että Turkissa ehdollistamisen tehokkuus uudistusten toteuttamisessa edellyttää, että maille on uskottavat poliittiset näkymät liittyä unionin jäseneksi. Ehdokasmaat voivat parhaiten saada kansalaistensa tuen radikaaleille ja usein tuskallisille uudistuksilleen, kun EU tukee niitä, tekee yhteistyötä niiden kanssa ja pitää antamansa lupaukset.

Siirtyminen vaiheesta toiseen suhteissa Euroopan unioniin kannustaa maita tekemään uudistuksia ja omaksumaan EU:n normit ja arvot. Kohti jäsenyyttä vievä tie on jo arvo sinällään, vaikka liittymiseen kuluisi vielä useita vuosia. Matka on usein vaikea, joten on erittäin tärkeätä, että EU on prosessissa koko ajan mukana ja sitoutuu saavutettuihin tuloksiin. Tässä asiakirjassa luonnostellaan toimintasuunnitelma Länsi-Balkanin maiden liittymisnäkyville, määritetään eri vaiheet ja vahvistetaan kussakin vaiheessa edellytettävät vaatimukset.

³ Kööpenhaminassa kesäkuussa 1993 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmät.

Laajentumispolitiikasta tiedottaminen

Laajentumispolitiikan on saatava taakseen laaja julkinen tuki. Komissio on tietoinen, että EU:n kansalaiset kantavat huolta Euroopan integraatiosta ja erityisesti unionin laajentumisesta. EU:n on tiedotettava paremmin laajentumisprosessin tavoitteista ja haasteista sekä siitä, kuinka asianomaisia maita kohdellaan. Tämä on nyt erityisen tärkeää, koska globalisaation aiheuttamat haasteet ja Euroopan tulevaisuudesta käytävät keskustelut herättävät huolta kansalaisten keskuudessa. Unionin on vastattava suoraan kansalaisten huolenaiheisiin. Sen on ennen kaikkea laadittava tulevia laajentumisia koskeva selkeä strategia, joka perustuu objektiivisiin vaatimuksiin ja realistisiin sitoumuksiin. Aiemmistä laajentumisista on tiedotettava paremmin, jotta tuleville laajentumisille saadaan tarvittava tuki.

Viimeisin laajentuminen oli suuri menestys. EU:n historian suurin laajentuminen tapahtui 1. toukokuuta 2004. Etukäteen tämän laajennuksen oli ennustettu aiheuttavan suuria ongelmia, kuten toimielinten halvaantumisen ja valtavat siirtolaisvirrat. Muutokset olivat kuitenkin rajallisia ja hallittavissa olevia. Tällä hetkellä 25 jäsenvaltiota osallistuu täysimääräisesti toimielinten työhön. Kotimaansa ulkopuolella työskentelevät EU:n kansalaiset ovat kiihdyttäneet talouskasvua niissä jäsenvaltioissa, jotka ovat avanneet työmarkkinansa.

Uudet jäsenvaltiot ovat edistäneet talouskehitystä, mikä on parantanut työpaikkojen säilymistä ja lisännyt työpaikkojen määrää koko EU:ssa. Kaupan ja investointien lisääntyminen ovat tehostaneet yhtenäismarkkinoita. Kaikki Euroopan kansalaiset hyötyvät siitä, että uudet jäsenvaltiot noudattavat eurooppalaisia normeja esim. ympäristönsuojelun alalla.

Näistä myönteisistä piirteistä ei ole kuitenkaan tiedotettu riittävän hyvin. Tämä edellyttää yhteisesti koordinoitua lähestymistapaa. Jäsenvaltioiden on kannettava vastuunsa ja selvitettävä ja puolustettava yksimielisesti hyväksymiään politiikkoja. Komissio avustaa näissä pyrkimyksissä tiedottamalla laajentumispolitiikastaan monia eri kanavia käyttäen ja kumoamalla väärinkäsitykset. Se pyrkii käymään vuoropuhelua tärkeimpien poliittisten toimijoiden, tiedotusvälineiden edustajien, korkeakoulujen, liike-elämän ja työmarkkinaosapuolten kanssa edistääkseen tosiasioihin perustuvaa keskustelua aikaisemmista ja tulevista laajentumisista. Tärkeä osa komission viestintästrategiaa on kansalaisyhteiskunnassa tapahtuva vuoropuhelu, jonka tarkoituksena on tiivistää jäsenvaltioiden ja ehdokasmaiden kansalaisyhteiskuntien välisiä suhteita yhteisymmärryksen lisäämiseksi, huolenaiheiden ratkaisemiseksi ja korkeatasoisen keskustelun kannustamiseksi⁴.

Tässä asiakirjassa käsitellään ensin ehdokasmaita (Kroatia ja Turkki) ja sen jälkeen Länsi-Balkanin mahdollisia ehdokasmaita⁵. Kustakin maasta tehdyt määräaikauskertomukset julkaistaan yhtä aikaa tämän asiakirjan kanssa. Entistä Jugoslavian tasavaltaa Makedoniaa koskeva analyysi liitetään kuitenkin tämän maan jäsenyyshakemusta koskevaan lausuntoon, joka julkaistaan myös 9. marraskuuta.

⁴ Katso komission tiedonanto jäsenvaltioiden ja ehdokasmaiden kansalaisyhteiskuntien välisestä vuoropuhelusta (KOM(2005) 290).

⁵ Komission kertomus, annettu 25.10.2005, Bulgarian ja Romanian liittymisvalmistelujen etenemisestä (katso komission tiedonanto KOM(2005) 534).

2. TURKKI JA KROATIA

2.1. Turkin saavuttama edistys

Turkissa on meneillään poliittinen siirtymäkausi, ja maa täyttää edelleen riittävän hyvin Kööpenhaminan poliittiset arviointiperusteet. Tärkeitä lainsäädäntöuudistuksia on tullut voimaan. Niiden olisi johdettava rakennemuutoksiin lainsäädäntöjärjestelmässä ja erityisesti oikeuslaitoksessa. Tahti on kuitenkin laantunut vuonna 2005, ja uudistuksia on pantu täytäntöön epätasaisesti. Vaikka ihmisoikeusrikkomusten määrä on vähenemässä, niitä tapahtuu edelleen. Jo voimassa olevaa lainsäädäntöä on pantava täytäntöön kiireellisesti, kun taas eräillä aloilla on tehtävä lisää lainsäädäntöaloitteita. Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen edellyttää lisäponnisteluja erityisesti ilmaisunvapauden, naisten oikeuksien, uskonnonvapauden, järjestymisvapauden ja sivistyksellisten oikeuksien osalta. Lisäksi kidutuksen ja pahoinpitelyn vastaisia toimia on tehostettava. Turkin olisi erityisesti panostettava siihen, että uudistusprosessi kuuluu kaikkien viranomaisten työhön. Poliittisiin uudistuksiin sitoutumisen olisi hyödytettävä konkreettisemmin kaikkia Turkin kansalaisia heidän alkuperästään riippumatta.

Turkin talous on kehittynyt huomattavasti, ja sitä voidaan nyt pitää toimivana markkinataloutena. Sen on kuitenkin pidettävä huolta siitä, että talouden vakauttamisen ja uudistamisen osalta saavutetut tulokset ovat pysyviä. Turkki pystynee keskipitkällä aikavälillä pitämään pintansa unionin sisäisiä kilpailupaineita ja markkinavoimia vastaan, kunhan se jatkaa tinkimättömästi nykyistä vakauttamispolitiikkaansa ja toteuttaa päättäväisesti toimia rakenneuudistuksen edistämiseksi.

Turkki on useilla aloilla lähentänyt lainsäädäntöään yhteisön säännöstöön, mutta useimmiten tämä on vasta alkuvaiheissa. Kaikilla aloilla tarvitaan lisäponnisteluja. Uuden lainsäädännön olisi oltava yhteisön säännösten mukaista ja muihin kuin turkkilaisiin palvelujen tarjoajiin ja tuotteisiin kohdistuva syrjintä ja EU:n jäsenvaltioiden erilainen kohtelu on lopetettava. Tulliliittoa koskevia sitoumuksia on noudatettava. Hallinnollisia ja oikeudellisia valmiuksia on lisättävä, jotta EU:n sääntöjä voidaan soveltaa heti, kun ne tulevat voimaan Turkissa.

2.2. Kroatian saavuttama edistys

Kroatialla ei ole suurempia ongelmia jäsenyyden edellyttämien poliittisten vaatimusten täyttämässä. Useimmilla aloilla on edetty, mutta suuria lisäponnisteluja tarvitaan edelleen oikeuslaitoksen uudistamiseksi (kuten syytteiden nostaminen puolueettomasti sotarikoksia vastaan), korruption torjumiseksi, vähemmistöjen aseman parantamiseksi ja pakolaisten paluun helpottamiseksi. Naapurimaiden kanssa tehtävä kahdenvälinen alueellinen yhteistyö on kehittynyt hyvin ja alueellisia aloitteita on tehty kiitettävästi. Maaliskuussa 2005 käynnistettäväksi suunnitellut liittymisneuvottelut eivät toteutuneet, koska Kroatia ei tehnyt riittävästi yhteistyötä entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa. Moitteeton yhteistyö on nyt käynnistetty ja sen on jatkuttava.

Taloudellisten arviointiperusteiden osalta Kroatiaa voidaan pitää toimivana markkinataloutena. Se pystynee pitämään keskipitkällä aikavälillä pintansa unionin sisäisiä kilpailupaineita ja markkinavoimia vastaan, kunhan se jatkaa uudistusohjelmansa täytäntöönpanoa jäljellä olevien heikkouksien poistamiseksi.

Kroatia on edistynyt jonkin verran lainsäädäntönsä lähentämisessä yhteisön säännöstöön. Kroatian on jatkettava lainsäädäntönsä lähentämistä kaikilla aloilla ja vahvistettava samalla hallinnollisia ja oikeudellisia valmiuksiaan, joita tarvitaan yhteisön säännöston soveltamiseksi. Monissa tapauksissa soveltaminen on puutteellista ja hallinnolliset valmiudet epätasaisia.

2.3. Liittymisstrategia

Liittymisneuvottelujen käyminen

EU:n suhteissa Turkkiin ja Kroatiaan saavutettiin uusi historiallinen vaihe, kun liittymisneuvottelut käynnistettiin 3. lokakuuta 2005. EU on tältä osin täyttänyt sitoumuksensa. Neuvottelut tarjoavat molemmille maille mahdollisuuden osoittaa määrätietoisuutensa ja valmiutensa saattaa päätökseen tarvittavat uudistukset ja täyttää kaikki jäsenyysvaatimukset.

Tänä kesänä allekirjoitettu Ankaran sopimuksen lisäpöytäkirja oli edellytyksenä liittymisneuvottelujen aloittamiselle Turkin kanssa. EU seuraa tarkasti pöytäkirjan täytäntöönpanoa ja arvioi sitä vuonna 2006 erityisesti siltä osin, onko kaikki tavaroiden vapaata (myös kuljetusvälineillä tapahtuvaa) liikkuvuutta koskevat rajoitukset poistettu.

Entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) pääsyyttäjän arvion mukaan Kroatia tekee nyt yhteistyötä moitteettomasti, minkä ansiosta neuvosto pystyi käynnistämään liittymisneuvottelut. Moitteettoman yhteistyön jatkuminen on edellytys neuvottelujen jatkamiselle koko liittymisprosessin ajan. Jos yhteistyö kangertelee missä vaiheessa tahansa, tämä vaikuttaa neuvottelujen kulkuun ja saattaa johtaa niiden keskeyttämiseen.

Neuvottelut käydään neuvoston hyväksymien selkeiden ja tiukkojen neuvotteluohjeiden mukaisesti. Niissä vahvistetaan neuvotteluissa noudatettavat menetelmät ja periaatteet⁶. Kukin maa etenee omaa tahtiaan riippuen siitä, kuinka nopeasti ne täyttävät jäsenyysvaatimukset. Unioni odottaa, että molemmat maat noudattavat täysimääräisesti poliittisia arviointiperusteita ja ponnistelevat saavuttaakseen parempia tuloksia koko neuvottelujen ajan. Jos jompikumpi maa rikkoo vakavasti ja toistuvasti vapauden, demokratian, ihmisoikeuksien, perusoikeuksien ja oikeusvaltion periaatteita, joihin unionin perustuu, liittymisneuvottelut voidaan keskeyttää. Jotta näistä maista voi tulla EU:n jäsenvaltioita, niiden on hyväksyttävä yhteisön säännöstö. Kuten aiemmissakin liittymisneuvotteluissa, erityisjärjestelyistä voidaan sopia.

Unioni vahvistaa arviointiperusteet neuvottelulukujen käsittelyn alustavalle päättämislle ja tarvittaessa myös yksittäisten neuvottelulukujen käsittelyn aloittamiselle. Taloutta koskevien neuvottelulukujen osalta komissio soveltaa arviointiperusteena mm. sitä, missä määrin maat täyttävät unionia ja kaikkia sen jäsenvaltioita koskevat assosiaatiosopimuksessa määrätyt sopimusvelvoitteet, jotka Turkin osalta koskevat esim. tulliliittoa ja lisäpöytäkirjaa, sekä missä määrin niitä voidaan pitää toimivana markkinataloutena. Jos komissio toteaa myöhemmässä vaiheessa, että ehdokasmaa ei enää täytä näitä velvoitteita tai arviointiperusteita, komissio voi ehdottaa jäsenvaltioille, että asianomaisten neuvottelulukujen käsittely keskeytetään.

⁶ Neuvotteluohjeet ovat nähtävillä sivustolla <http://europa.eu.int/comm/enlargement/turkey/docs.htm> ja http://europa.eu.int/comm/enlargement/croatia/key_documents.htm.

Neuvottelujen ensimmäisessä vaiheessa tehtiin yhteisön säännöstöä koskeva analyttinen arviointi (screening) 20. lokakuuta 2005. Arvioinnin yhteydessä Turkin, Kroatian ja komission asiantuntijat keskustelivat EU:n säännöistä ja kummankin maan suunnitelmista saattaa se osaksi kansallista lainsäädäntöään. Arviot kaikista neuvotteluluvuista valmistunevat vasta syksyllä 2006. Kun jokin neuvotteluluku on arvioitu, EU päättää komission ehdotuksesta, voidaanko sitä koskevat neuvottelut käynnistää vai millaiset ehdot on täytettävä ennen niiden käynnistämistä.

Uudistusten tukeminen

Komissio tukee Turkia aktiivisesti sen poliittisissa uudistuksissa. Poliittisten arviointiperusteiden säännöllinen seuranta on tehostunut. Poliittisella tasolla ja asiantuntijatasolla pidetään säännöllisesti kokouksia kaikkiin poliittisiin arviointiperusteisiin liittyvien kysymysten ja ongelmien tarkastelemiseksi. Jotta neuvottelut voisivat edetä moitteettomasti, tärkeimmät kysymykset on ratkaistava liittymisneuvottelujen alkuvaiheessa. Tämä voi tapahtua esim. vahvistamalla ehdot kyseisen neuvotteluluvun osalta tarvittavista toimista.

Komissio tukee edelleen aktiivisesti Kroatian jäsenyyden edellyttämiä poliittisia, taloudellisia ja muita uudistuksia erityisesti helmikuussa 2005 voimaan tulleen vakautus- ja assosiaatiosopimuksen mukaisesti.

Komissio ehdottaa molemmille maille liittymiskumppanuutta, jossa otetaan huomioon määräaikaikertomuksissa esitetyt keskeiset ensisijaiset tavoitteet. Täten liittymisneuvottelujen etenemistä koskeva ehdollistaminen muuttuu konkreettisiksi toimiksi. EU:n tukihankkeet on suunniteltu näiden ensisijaisten tavoitteiden mukaisesti.

Sen jälkeen kun Kroatiasta tuli ehdokasmaa, sille voitiin myöntää tukea kaikista kolmesta liittymistä valmistelevista rahoitusvälineestä: Pharella tuetaan toimielinten rakentamista sekä taloudellista ja sosiaalista koheesiota, ISPA:lla ympäristö- ja liikenneinfrastruktuureja ja Sapard-ohjelmalla maatalouden ja maaseudun kehittämistä. Kroatialle voidaan myös myöntää tukea CARDS-alueohjelmasta vuosina 2005 ja 2006. Liittymisen valmisteluun myönnetään 105 miljoonaa euroa vuonna 2005 ja 140 miljoonaa euroa vuonna 2006. Kroatia voi myös osallistua yhteisön ohjelmiin.

Vuonna 2005 Turkin liittymistä valmisteleva rahoitusapuohjelma sisältää kansallisen ohjelman sekä monia maita koskevista ohjelmista, viestinnästä ja hallinnoinnista aiheutuvat menot, jolloin maalle myönnetään yhteensä 300 miljoonaa euroa vuonna 2005 ja 500 miljoonaa euroa vuonna 2006. Vuoden 2005 ohjelman keskeiset ensisijaiset tavoitteet vastaavat EU:n ensisijaisia tavoitteita, jotka koskevat poliittisia arviointiperusteita, taloudellista ja sosiaalista koheesiota, yhteisön säännöstön täytäntöönpanoa tärkeimmillä aloilla sekä EU:n ja Turkin välistä poliittista ja sosiaalista vuoropuhelua. Niihin sisältyy myös rahoitus, jolla Turkia valmistellaan laajamittaista infrastruktuuria koskevien toimenpiteiden ja rakennerahastojen kaltaisten toimenpiteiden täytäntöönpanoon vuodesta 2007 alkaen.

3. LÄNSI-BALKAN

3.1. Albanian, Bosnia ja Hertsegovinan, entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian⁷, Serbia ja Montenegron sekä Kosovon⁸ saavuttama edistys

Poliittinen kehitys

Kokonaisuudessa poliittinen tilanne on paranemassa, mutta suuria haasteita on edelleen jäljellä. Albania on poliittisesti vakaampi, mistä on osoituksena uuden hallituksen ongelmaton virkaanastuminen heinä-/elokuussa 2005. Hyvää hallintotapaa on kuitenkin parannettava huomattavasti. Bosnia ja Hertsegovina on edennyt tuntuvasti toteutettavuustutkimuksessa esitettyjen ensisijaisten tavoitteiden täytäntöönpanossa, mutta päätöksenteko on usein joko mahdotonta tai tehotonta monimutkaisten perustuslakirakenteiden vuoksi. Entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia on sitoutunut päättäväisesti Ohridin puitesopimuksen täytäntöönpanoon, ja sen kehitys on ollut huomattavaa vuodesta 2001 lähtien, mikä on lujittanut maan vakautta. Serbia ja Montenegro kärsii rakenteellisista heikkouksista ja koordinaatiovaikeuksista erityisesti aloilla, joilla toimivalta jaetaan valtioliiton ja tasavaltojen välillä. Kosovon toimielimet eivät ole vielä poliittisesti riittävän toimintakelpoisia luomaan demokraattista, turvallista ja monietnistä yhteiskuntaa.

Demokraattisten toimielinten toiminta on yleisesti ottaen kuitenkin paranemassa. Näiden maiden on saatettava päätökseen vaaliuudistuksensa. Vaalistandardit ovat parantuneet. Parlamenttien toiminta on tehostunut koko tällä alueella, mutta resurssien puute ja kielteinen poliittinen ilmapiiri vaikeuttavat sitä eräissä maissa. Julkishallinnot ovat alttiita poliittisille häiriötekijöille, ja niiden hallinnolliset ja täytäntöönpanovalmiudet ovat heikot. Maiden on tehostettava uudistuspyrkimyksiään. Niillä on myös oltava erittäin pätevä ja riippumaton virkamieskunta, joka pystyy hallinnoimaan integraatioprosessia.

Oikeuslaitoksia ollaan parhaillaan uudistamassa, ja lainsäädäntökehykset ovat parantuneet. Oikeuslaitokset ovat kuitenkin yleensä ottaen heikkoja, eivätkä ne ole riittävän riippumattomia. Tehottomuus, resurssivaje, oikeustapausten kasautuminen sekä lainsäädännön puutteellinen täytäntöönpano ja soveltaminen ovat yhteisiä ongelmia kaikille näille maille. Yksi Kosovon keskeisistä ensisijaisista tavoitteista on vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden rekrytointi oikeuslaitoksen palvelukseen. Vaikka ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen suojaa koskeva lainsäädäntökehys on jo olemassa melkein kaikissa näissä maissa, syrjintää esiintyy käytännössä edelleen.

Poliisilaitoksen uudistamista on jatkettava, jotta poliittinen väliintulo ei olisi mahdollista ja jotta niiden organisaatio vastaisi teknisiä ja ammatillisia vaatimuksia. Järjestäytynyt rikollisuus ja korruptio ovat edelleen suuria ongelmia koko alueella. Korruption vastaisia strategioita on parannettava ja niiden tavoitteiden ja aikataulujen on vastattava todellisuutta nykyistä paremmin.

Pakolaisiksi tai maan sisäisiksi pakolaisiksi rekisteröityneiden henkilöiden määrä on vähentynyt lähinnä sen vuoksi, että pakolaisia ja maan sisäisiä pakolaisia alettiin rekisteröidä uudelleen Serbia ja Montenegrossa sekä Bosnia ja Hertsegovinassa. Kosovossa maaliskuussa 2004 puhjenneet väkivaltaisuuDET olivat huomattava takaisku pakolaisten paluuprosessille.

⁷ Entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian saavuttamaa edistystä käsitellään erikseen julkaistussa komission lausunnossa (KOM(2005) 562).

⁸ Kosovoa hallinnoidaan tällä hetkellä YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244 mukaisesti.

Belgradin ja Pristinan välillä tästä kysymyksestä käytävä vuoropuhelu etenee edelleen heikosti.

Bosnia ja Hertsegovina sekä Serbia ja Montenegro ovat molemmat edistyneet huomattavasti entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa tehtävässä yhteistyössä. Useita syytettyjä on saatettu tuomioistuimen eteen Haagissa, mutta täysin moitteetonta yhteistyö ei ole vielääkään. Lähes kaikki maiden lainsäädäntö on yhdenmukainen entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) syytteesen asettamien luonnollisten henkilöiden varojen jäädyttämisestä tehdyn neuvoston päätöksen⁹ kanssa.

Alueellisen yhteistyön lisääminen on tärkeää vakauden ja sovinnon saavuttamiselle. Niiden saavuttaminen olisi osoitus siitä, että maa on valmis läheisimpiin suhteisiin EU:n kanssa. Serbian presidentin hiljattain esittämä anteeksipyyntö maanmiestensä tekemistä sotarikoksista Bosnia ja Hertsegovinassa oli rohkaiseva esimerkki sovintoprosessin syventymisestä. Pakolaisten palaamiseksi tehtävä yhteistyö on lisääntynyt. Yhteistyö on lisääntymässä myös oikeuden, vapauden ja turvallisuuden (järjestäytyneen rikollisuuden torjuminen mukaan luettuna) aloilla.

Viimeisten kuuden vuoden aikana vakaussopimuksella on ollut tärkeä osuus maiden edistymisessä, mutta sen toimintakehys on muuttumassa. Tämä alue ottaa vähitellen vastuun alueellisesta yhteistyöstä esimerkiksi Kaakkois-Euroopan yhteistyöprosessin kautta. Vakaussopimusta uudistamalla voitaisiin tärkeimmät tehtävät siirtää sopivalla tavalla asteittain alueelle, jotta alueellisen yhteistyön alalla saavutettu kehitys voisi jatkua.

Taloukskehitys

Makrotalous on vakaantunut koko alueella. Tämän ansiosta kasvuluvut ovat pysyneet ennallaan ja inflaatio kohtuullisena. Huomattava vaihtotaseen alijäämä saattaa kuitenkin aiheuttaa ongelmia.

Rakennemuutokset ovat edenneet epätasaisesti. Yksityistämisen- ja jälleenrakennusprosessit ovat eri vaiheissa. Omistus- ja sopimusoikeuden soveltaminen on edelleen vaikeata. Laaja harmaa sektori aiheuttaa edelleen kilpailun vääristymistä ja veronkiertoa. Kauppa vapautui, kun kaikki vapaakauppasopimukset saatiin alueella valmiiksi. Jotta näistä maista voisi tulla toimivia markkinatalouksia, niiden on varmistettava makrotalouden vakaantumisen ja rakennemuutosten jatkuminen (johon kuuluu myös kaupan vapauttaminen ja yksityistäminen). Tämä prosessi edellyttää, että sääntelykehykset ja yritysten johtamis- ja hallintojärjestelmän rakenteet ovat moitteettomia.

3.2. Liittymistä valmisteleva strategia

Jäsenyystavotteiden saavuttaminen: toimintasuunnitelma

Kaikille Länsi-Balkanin maille on annettu mahdollisuus liittyä EU:n jäseneksi heti, kun ne täyttävät vaaditut edellytykset¹⁰. EU on sitoutunut tähän. Kukin maa etenee omaa tahtiaan riippuen siitä, kuinka nopeasti se täyttää asianomaiset vaatimukset. Maat ovat edenneet eri

⁹ Neuvoston päätös 2004/767/YUTP yhteisen kannan 2004/694/YUTP täytäntöönpanosta.

¹⁰ Thessalonikissa kesäkuussa 2003 kokoontunut Eurooppa-neuvosto.

tahdissa kohti EU-jäsenyyttä, mutta ne pystyvät kaikki saavuttamaan jäsenyystavoitteensa noudattamalla jäljempänä esitettävää toimintasuunnitelmaa.

Koska Länsi-Balkanin maat ovat mahdollisia ehdokasmaita, ne voivat jo nyt käyttää useita ehdokasmaille tarkoitettuja välineitä. Näihin kuuluvat mahdollisuus osallistua yhteisön ohjelmiin (esim. koulutus-, tiede- ja tutkimusohjelmat), EU:n normien saavuttamiseksi tarjottava apu, niiden tuotteille myönnettävät etuudet, komission laatimat määräaikauskertomukset ja EU:n asettamat ensisijaiset tavoitteet.

Kukin maa voi tehdä laajan **vakautus- ja assosiaatiosopimuksen** EU:n kanssa. Nämä sopimukset auttavat Länsi-Balkanin maita valmistautumaan jäsenyyteen, sillä niillä otetaan käyttöön EU:n säännöt useilla aloilla hyvissä ajoin ennen varsinaista jäsenyyttä. Toistaiseksi Kroatialla ja entisellä Jugoslavian tasavallalla Makedonialla on voimassa oleva vakautussopimus. Albania on saanut sopimuksen lähes päätökseen, kun taas Serbia ja Montenegro on juuri käynnistänyt sopimusneuvottelut ja Bosnia ja Hertsegovina tulee tekemään tämän piakkoin.

Ennen **vakautus- ja assosiaatiosopimuksesta käytävien neuvottelujen aloittamista** EU tutkii, täyttyvätkö perusvaatimukset. Riittävä **vakauden** taso on yksi edellytys neuvottelujen käynnistämiseksi.

EU tukee alueen vakauttamisen jatkamista useilla yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan mukaisilla välineillä. Näitä ovat esim. EU:n erityisedustajat, EU:n tarkkailuvaltuuskunnat, EU:n sotajoukot Bosnia ja Hertsegovinassa sekä EU:n poliisioperaatiot Bosnia ja Hertsegovinassa ja entisessä Jugoslavian tasavallassa Makedoniassa. EU:n läsnäolon luonnetta on mukautettava sitä mukaa kuin maiden tilanne vakautuu ja niiden integroituminen EU:hun etenee. Unioni otti tärkeän askeleen eteenpäin vuonna 2005 nimittämällä saman henkilön komission lähetystön päälliköksi ja EU:n erityisedustajaksi Skopjessa.

Kun riittävä vakaus on varmistettu, komissio voi **toteutettavuusselvityksessä** suositella neuvostolle, voidaanko vakautus- ja assosiaatiosopimusta koskevat neuvottelut käynnistää ja millä edellytyksin ne voidaan käynnistää. Sopimussuhteen tärkeyden vuoksi komissio katsoo, että on ensisijaisen tärkeää neuvotella jäljellä olevien maiden kanssa vakautus- ja assosiaatiosopimuksesta ja tämän jälkeen tehdä se mahdollisimman pian. Neuvottelut käynnistettiin Serbia ja Montenegron kanssa lokakuussa 2005. Komissio suosittelee myös lokakuussa neuvostolle, että neuvottelut käynnistettäisiin Bosnia ja Hertsegovinan kanssa.

Neuvottelut voidaan **saada päätökseen**, kun maa on kokonaisuudessaan toteuttanut riittävässä määrin sopimuksen täytäntöönpanon edellyttämät uudistukset. Sen jälkeen, kun sopimus on allekirjoitettu, EU:n ja tulevan assosioituneen maan on ratifioitava se. Tällä välin vakautus- ja assosiaatiosopimuksen kauppaa koskevia määräyksiä sovelletaan väliaikaisen sopimuksen nojalla. Sopimus tulee voimaan ratifioinnin jälkeen.

Kroatialla ja entisellä Jugoslavian tasavallalla Makedonialla on voimassa oleva vakautus- ja assosiaatiosopimus. Albania on kehittänyt riittävässä määrin lainsäädäntökehystään ja toimielinrakennettaan sekä tulevan sopimuksen moitteettoman täytäntöönpanon edellyttämiä hallinnollisia valmiuksiaan. Tämä helpottaa vakautus- ja assosiaatiosopimuksesta käytävien neuvottelujen päätökseen saattamista.

Komissio katsoo, että Serbia ja Montenegron sekä Bosnia ja Hertsegovinan kanssa vakautus- ja assosiaatiosopimuksesta käytävät neuvottelut pitäisi voida saada päätökseen vuoden

kuluessa niiden käynnistämisestä. Aikataulu on kunnianhimoinen ja riippuvainen siitä, missä määrin poliittisten, taloudellisten ja institutionaalisten uudistusten toteuttamisessa on saavutettu konkreettista edistystä.

Onnistuneiden neuvottelujen ja sopimuksen tekemisen avulla maa voi osoittaa, että se on kykenevä ylläpitämään edistyneempiä suhteita EU:hun. Sopimuksen moitteeton täytäntöönpano on sen vuoksi paras peruste, jolla voidaan arvioida maan valmiutta siirtyä seuraavaan ehdokasvaiheeseen ja käynnistää mahdolliset liittymisneuvottelut. Vakautus- ja assosiaatiosopimuksesta johtuvien velvollisuuksien (myös kauppaan liittyvien määräysten) moitteeton täytäntöönpano muodostaa olennaisen arviointiperusteen, jolla EU tarkastelee mahdollista **jäsenyyshakemusta**.

Jäsenyyshakemuksen jättämisen jälkeen EU voi komission lausunnon perusteella päättää myöntää hakijamaalle **ehdokasmaan aseman**. Tällainen asema on poliittinen tunnustus siitä, että maalla on nyt läheisemmät suhteet EU:hun sen pyrkiessä EU:n jäseneksi. Käytännössä tämä tarkoittaa, että EU:n apua voidaan käyttää kaikilla aloilla, jotka ovat tärkeitä sen kannalta, että maa pystyy täyttämään jäsenyysselvotteet ja siten valmistautumaan esim. rakennerahastojen käyttöönottoon. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että maalle myönnettävä kokonaisapu kasvaisi automaattisesti. Ehdokasmaan asema tarkoittaa, että asianomainen maa siirtyy uuteen vaiheeseen suhteissaan EU:hun ja että se pystyy käymään intensiivisempää poliittista vuoropuhelua ja lisäämään taloudellista yhteistyötä komission ja jäsenvaltioiden kanssa.

Ehdokasmaan asema on tärkeä mutta ei riittävä edellytys **liittymisneuvottelujen käynnistämiseksi**. Ennen kuin liittymisneuvottelut voidaan käynnistää, maan on täytettävä riittävässä määrin Kööpenhaminan arviointiperusteet. Poliittiset arviointiperusteet on täytettävä¹¹, mikä tarkoittaa, että esim. entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa on tehtävä tarvittaessa täysimääräistä yhteistyötä. Maan on täytynyt edetä huomattavasti taloudellisten arviointiperusteiden ja jäsenyysselvotteiden täyttämisenä. Komissio tutkii maan jäsenyyshakemusta koskevassa launnossaan, missä määrin maa täyttää vaatimukset, ja laatii siitä lähtien säännöllisesti määräaikauskertomukset maan etenemisestä. Eurooppa-neuvosto päättää komission suosituksen perusteella, voidaanko liittymisneuvottelut käynnistää ja milloin tämä voidaan tehdä. Kun päätös on tehty, hallitustenvälinen konferenssi kokoontuu antamaan lausunnon neuvottelukehyksestä, jonka neuvosto on laatinut komission ehdotuksen perusteella.

Kuten Kroatian neuvottelukehyksessä todetaan, vakautus- ja assosiaatioprosessiin kuuluvat erityiset arviointiperusteet on täytettävä ja vakautus- ja assosiaatiosopimusta sovellettava aina liittymiseen saakka. Puutteet näiden vaatimusten täyttämisenä hidastavat neuvottelujen kulkua. Aiempien kokemusten perusteella liittymisneuvottelut voivat kestää useita vuosia maasta riippuen. Neuvottelut ovat luonteeltaan avoin prosessi. Kun neuvottelut on saatu päätökseen, tulokset otetaan huomioon liittymissopimuksessa. Maa voi liittyä unionin jäseneksi liittymissopimuksen nojalla heti, kun Euroopan parlamentti on hyväksynyt sen ja kaikki jäsenvaltiot ja liittyvä valtio ovat ratifioineet sen.

Uudistusten tukeminen

¹¹ Arviointiperusteet vahvistettiin Helsingissä joulukuussa 1999 kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa.

Eurooppa-kumppanuuksilla ohjataan maiden uudistuspyrkimyksiä ja osoitetaan, millaisia konkreettisia kehitystoimia on toteutettava toimintasuunnitelman yhteydessä. Niissä vahvistetaan lyhyen ja keskipitkän aikavälin ensisijaiset tavoitteet kussakin liittymistä valmistelevalle vaiheelle. Näiden EU:n ehdottamien ensisijaisten tavoitteiden saavuttamiseksi maiden olisi viipymättä laadittava vastaavat toimintasuunnitelmat. Jotta tästä välineestä saataisiin mahdollisimman suuri hyöty, maiden on otettava kumppanuustavoitteet osaksi sisäpoliittisia ohjelmiaan. Näitä tavoitteita ovat esim. lainsäädäntöä, talousarviota ja hallintoa koskevat suunnitelmat. Eurooppa-kumppanuudet ovat edelleen yhteisön CARDS-avustusohjelman perustana Länsi-Balkanilla¹².

Unioni tukee Eurooppa-kumppanuuksiin sisältyviä uudistusohjelmia useilla eri välineillä. Pelkästään vuonna 2005 Länsi-Balkanille myönnettävään **EU:n avustukseen** sisältyy 539 miljoonan euron suuruinen määräraha, josta voidaan edelleen myöntää rahoitusta Kroatian alueohjelmalle. Tällä avustuksella rahoitetaan lähinnä Eurooppa-kumppanuuksien yhteydessä todettuja heikkouksia. Useimmat vuoden 2003 Thessalonikin huippukokouksessa sovitut uudet EU:n tukivälineet ovat nyt käytettävissä. Maille on annettu mahdollisuus osallistua yhteisön ohjelmiin, jotta ne voivat perehtyä EU:n politiikkoihin ja työskentelymenetelmiin. Komissio suunnittelee tekevänsä pian ehdotuksen diagonaalisen alkuperäkumulaation soveltamisesta sellaisten tämän alueen maiden välillä, joiden kanssa EU on tehnyt vapaakauppasopimuksen. Tästä erillään komissio on ehdottanut, että näiden maiden lähes kaikille tuotteille myönnettyä vapaata pääsyä EU:n markkinoille pidennettäisiin viidellä vuodella. Eteneminen takaisinottoa ja viisumimuodollisuuksien helpottamista koskevien sopimusten tekemisessä osoittaa, että molemmat osapuolet ovat sitoutuneet tiivistämään oikeuden, vapauden ja turvallisuuden aloilla tehtävää yhteistyötä.

4. PÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET

- (1) Komission laajentumispolitiikka perustuu lujittamiseen, ehdollistamiseen ja tiedottamiseen. Huolellisesti toteutettu laajentumisprosessi lisää rauhaa, vakautta ja hyvinvointia sekä edistää demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta koko Euroopassa. Unioni täyttää antamansa sitoumukset, kun maat täyttävät liittymisen edellyttämät tiukat vaatimukset. Kutakin maata arvioidaan erillään. Komissio antaa apua asianomaisille maille ja seuraa niiden etenemistä moitteettoman täytäntöönpanon ja soveltamisen varmistamiseksi. Samalla koko EU:n on tiedotettava paremmin liittymisprosessin tavoitteista ja haasteista.
- (2) Liittymisneuvottelujen käynnistäminen Turkin ja Kroatian kanssa 3. lokakuuta aloitti uuden vaiheen poliittisessa ja taloudellisessa integraatiossa. Liittymiskumppanuudessa vahvistetaan, mitkä tavoitteet kunkin maan on saavutettava neuvottelujen kuluessa.
- (3) Länsi-Balkanin tulevaisuus on EU:n käsissä. Länsi-Balkanin maat ovat siirtymässä vakautus- ja jälleenrakennusvaiheesta kestäväan kehitykseen, ja ne pyrkivät assosioitumaan ja integroitumaan EU:n rakenteisiin Thessalonikissa vuonna 2003 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston vahvistamien tavoitteiden mukaisesti. Komissio pyrkii varmistamaan, että kaikki maat allekirjoittavat vakautus- ja assosiaatiosopimukset EU:n kanssa, jotta niiden välille muodostuu luja sopimussuhde. Vakautus- ja assosiaatiosopimuksesta johtuvien velvollisuuksien (myös väliaikaisen

¹² CARDS = Yhteisön avustusohjelma jälleenrakennusta, kehitystä ja vakautusta varten.

sopimuksen nojalla sovellettavien kauppaan liittyvien määräysten) moitteeton täytäntöönpano muodostaa olennaisen arviointiperusteen, jolla EU tarkastelee mahdollista jäsenyyshakemusta.

- (4) Komissio suositteli tänä vuonna, että EU käynnistää vakautus- ja assosiaatiosopimusta koskevat neuvottelut Serbia ja Montenegron sekä Bosnia ja Hertsegovinan kanssa. Riippuen siitä, miten maat etenevät poliittisten, taloudellisten ja institutionaalisten uudistusten toteuttamisessa, ne voinevat saattaa neuvottelut päätökseen vuoden kuluessa niiden käynnistämisestä. Albania on kokonaisuudessaan toteuttanut riittävässä määrin tulevan vakautus- ja assosiaatiosopimuksen täytäntöönpanon edellyttämät uudistukset. Tämä helpottaa neuvottelujen päätökseen saattamista.
- (5) EU varmistaa, että myös Kosovo saa hyötyä alueelle tarjotuista keskeisistä välineistä. Kosovon asemaa koskevien neuvottelujen käynnistäminen on suuri haaste koko alueelle ja kansainväliselle yhteisölle. Kaikkien osapuolten päättäväinen sitoutuminen monietnisen, vakaan ja demokraattisen Kosovon perustamiseen on olennaisen tärkeää, jotta voidaan päästä alueen turvallisuutta ja vakautta lisäävään pysyvään ratkaisuun ja varmistaa, että Kosovo jatkaa lähentymistä EU:hun.
- (6) Lausunnossaan komissio suosittaa, että Eurooppa-neuvosto myöntäisi entiselle Jugoslavian tasavallalle Makedonialle ehdokasmaan aseman. Liittymisneuvottelut olisi käynnistettävä, kun maa noudattaa riittävässä määrin jäsenyysvelvoitteita. Komissio esittää neuvostolle kertomuksen entisen Jugoslavian tasavallan Makedonian edistymisestä viimeistään vuoden 2006 lopussa.

Liite: Albanian, Bosnia ja Hertsegovinan, Kroatian, Serbia ja Montenegron, Kosovon ja Turkin määräaikaiskertomusten päätelmät

Albania

Albanian **poliittinen tilanne** on kehittynyt, sillä se on tehostanut demokraattisia, oikeudellisia ja julkishallinnollisia toimieliimiään, mutta sen on pantava tarmokkaammin täytäntöön strategioita ja lakeja, joilla toimielinten toimintaa voitaisiin parantaa. Korruption vastaisia ja ihmisoikeuksia parantavia toimia on toteutettu. Lisäsitoumuksia on annettava merkittävien tulosten saavuttamiseksi. Albaniassa on edelleen positiivinen poliittinen ja taloudellinen vaikutus alueella.

Parlamentti on yhä poliittisen vuoropuhelun foorumi, ja se on hyväksynyt huomattavan paljon tärkeää lainsäädäntöä. Liialliset poliittiset ristiriidat ovat estäneet poliittisen yhteisymmärryksen saavuttamisen uudistamiskysymyksissä, mikä on hidastanut kehitystä. Parlamentin uusi työjärjestys ja ennen kaikkea lisäresursseja saanut Euroopan yhdentymistä käsittelevä valiokunta saattavat myötävaikuttaa rakentavan yhteisymmärryksen saavuttamiseen. Heinäkuussa 2005 pidetyt parlamenttivaalit sujuivat pohjimmiltaan moitteettomasti, ja vaalituloksen edellyttämä vallansiirto tapahtui ongelmitta, mutta esille tuli kuitenkin eräitä puutteita, joiden vuoksi vaaliuudistusta on edelleen jatkettava.

Hallitus on kehittänyt merkittäviä uusia strategioita ja koordinoituvälaineitä, joita käytetään integraatioprosessissa. Monissa tapauksissa tarvitaan lisäponnisteluja ja -sitoumuksia, jotta

niillä saavutetut tulokset paranisivat konkreettisesti. Integraatioministeriön resursseja on lisätty, mutta ei vielä tarpeeksi, jotta sen johtava asema EU-kysymysten koordinoinnissa tehostuisi. Useiden ministeriöiden yhdistäminen saattaisi parantaa eri alojen koordinointia, mutta tämä olisi tehtävä huolellisesti, jotta asianomaiset tarkastukset voidaan tehdä ja tasapaino säilyy.

Albania on tehostanut virkamiestensä valvontaa, rekrytointia ja koulutusta ja toteuttanut toimia lainsäädäntökehyksensä parantamiseksi. Sen on nyt varmistettava, että poliittinen ja hallinnollinen taso pysyvät asianmukaisesti erillään, ja parannettava virkamiesten arviointimenettelyjä ja töihinottovaatimuksia.

Albanian oikeuslaitoksen tehostamisessa on edistytty. Tuomareiden ja syyttäjien koulutus on parantunut. Tässä vaiheessa olisikin toteutettava toimia, joilla varmistetaan heidän riippumattomuutensa sekä paremmat työehdot muulle oikeuslaitoksen henkilökunnalle. Oikeudenkäytön avoimuuden ja koordinaation lisäämiseen tähtääviä toimenpiteitä on toteutettu, mutta lisätoimia tarvitaan edelleen. Vaikka tällä hetkellä pannaan tuomioita täytäntöön aiempaa enemmän, täytäntöönpano on yhä melko alhaisella tasolla. Nyt olisi sovellettava uusia lainsäädäntövälineitä ja alueellisia sopimuksia, jotta järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin vastustamisessa saataisiin parempia konkreettisia tuloksia.

Korruptiota on pyritty vastustamaan eräillä toimenpiteillä. Kansainvälisillä foorumeilla tehtävä työ jatkuu, uusi eturistiriitoja koskeva lainsäädäntö on annettu, yhä useampia virkamiehiä on asetettu syytteeseen korruptiosta ja tiukkoja toimenpiteitä on toteutettu poliisin korruptoitumista vastaan. Kouriintuntuvia tuloksia on saavutettu kuitenkin vain vähän. Huomattavia lisätoimia tarvitaan voimassa olevan lainsäädännön soveltamiseksi sekä Albanian korruption vastustamista koskevan toimintasuunnitelman, lahjonnan vastaisen valtioiden ryhmän antamien suositusten ja korruption vastaisten kansainvälisten yleissopimusten mukaisten uusien toimenpiteiden toteuttamiseksi.

Ihmisoikeuksien osalta Albania on pyrkinyt parantamaan vankien elinolosuhteita laatimalla uudet toimintasäännöt ja antamalla vankiloiden sisäistä valvontaa koskevan lain, mutta riittämättömän infrastruktuurin vuoksi vankien fyysiset elinolosuhteet ovat edelleen heikot. Tietämystä vankien kohtelua koskevista kotimaisista laeista ja kansainvälisistä yleissopimuksista olisi lisättävä ja näitä lakeja ja sopimuksia olisi sovellettava. Konkreettisia tuloksia tiedotusvälineiden vapauttamisen osalta on saavutettu vain vähän. Omistusoikeutta koskevaa lainsäädäntöä on annettu, mutta täytäntöönpanoa on nopeutettava huomattavasti. Albania on malliesimerkki uskonnollisesta suvaitsevaisuudesta, mutta lisätoimia on toteutettava ihmisoikeuksia ja vähemmistön oikeuksia koskevien kansainvälisten normien noudattamiseksi.

Albaniassa on edelleen myönteinen vaikutus alueella, sillä se pyrkii aktiivisesti syventämään poliittisia ja kaupallisia suhteita naapurimaihinsa tekemällä vapaakauppasopimuksia, laatimalla monenvälisiä alueellisia aloitteita ja harjoittamalla rakentavaa politiikkaa Kosovoa kohtaan.

Albanian **talous** noudattaa jossakin määrin toimivan markkinatalouden periaatteita. Voimakkaat uudistustoimet ovat tarpeen, jotta talouden kilpailukykyyn puutteet saataisiin poistettua.

Kasvu on edelleen vahvaa ja inflaatiopaineet on pystytty pitämään kurissa. Vaihtotaseen alijäämä on pienentynyt. Julkisen talouden vakauttaminen on jatkunut ja budjettivaje

pienentynyt. Julkishallinnon uudistamista on jatkettu ja verohallinnon hallinnollisia valmiuksia on lisätty. Julkisen varainhoidonvalvonnan ja sisäisen tarkistuksen osalta on edetty jossakin määrin. Pienten ja keskisuurten yritysten yksityistäminen on saatu päätökseen. Säästöpankin myynti saatiin päätökseen vuonna 2004 ja Albtelecomin yksityistäminen alkoi vuoden 2005 alussa. Rahoituslaitosten valvontaa on tehostettu ottamalla käyttöön riskiin perustuva valvontaprosessi. Työmarkkinoita pidetään suhteellisen joustavina.

Julkishallinnon hallintotapaa on parannettava. Lisäksi suurten yritysten yksityistäminen on viivästynyt. Rahoitusalan valmiuksia ohjata säästöt tuottaviin investointeihin on parannettu hiljattain, mutta ne ovat edelleen heikot. Omistusoikeuden käyttöönotto ja soveltaminen on edelleen vaikeata, mikä haittaa investointimahdollisuuksia ja taloudellista toimintaa. Yritysten perustamisessa on edelleen ongelmia, koska infrastruktuuri, lainsäädäntö ja verotuslainsäädännön täytäntöönpano ovat heikkoja. Harmaan talouden yritysten harjoittama vilpillinen kilpailu on edelleen ongelma. Koulutustaso on edelleen alhainen ja ammattitaitoista työvoimaa on tarjolla vain vähän.

Albania on jossakin määrin edistynyt **eurooppalaisten normien** noudattamisessa. Edistystä on saavutettu lähinnä uuden lainsäädännön antamisen ja uusien toimielinten perustamisen osalta. Myös hallinnollisia valmiuksia on pyritty lisäämään, mutta monissa tapauksissa tarvitaan lisäsitoumuksia ja -resursseja.

Sisämarkkinoita koskevissa kysymyksissä Albania on edistynyt *tavaroiden vapaan liikkuvuuden* osalta. Standardointi ja sertifiointi ovat edenneet tyydyttävästi, mutta enemmän huomiota on kiinnitettävä uuden yleisen lähestymistavan ja vanhan lähestymistavan direktiivien täytäntöönpanoon. Metrologiaa koskevaa lainsäädäntöä ei ole kehitetty ja testausvälineet ovat puutteellisia. Moitteeton markkinavalvonta edellyttää huomattavia lainsäädännöllisiä ja hallinnollisia lisäponnisteluja. Kuluttajansuojaa koskevaa lainsäädäntöä olisi parannettava ja pantava täytäntöön. *Henkilöiden ja palveluiden liikkuvuuden sekä sijoittautumisoikeuden* osalta Albaniassa on yhä ongelmia maastamuuton kanssa. Sijoittautumista koskeva lainsäädäntö on melko avoin, mutta sitä on muutettava, jotta ulkomaalaisiin yrityksiin kohdistuva syrjintä poistuisi. Palvelujen tarjontaa koskevat säännöt ovat melko suvaitsevia. *Pääoman liikkuvuuden* osalta ei ole saavutettu mainittavaa edistystä.

Albania on edennyt huomattavasti *tullisääntöjen* laatimisessa ja tulojen periminen on lisääntynyt. Sen sijaan eteneminen on ollut heikompaan muulta osin tällä alalla, ja lisätoimia on toteutettava tullialalla esiintyvän korruption kitkemiseksi. *Verotuslainsäädäntöä* on kehitetty, mikä hyödyttää erityisesti pk-yrityksiä. Sosiaali- ja terveystakuutusmaksujen keräämisestä vastaavan yksikön siirtäminen verohallinnon alaisuuteen on esimerkki myönteisestä kehityksestä. Verolainsäädäntöä olisi pantava täytäntöön oikeudenmukaisesti ja avoimesti ja tulojen perimistä olisi parannettava.

Kilpailun alalla tarvitaan lisätoimia, jotta tietämys kilpailuperiaatteista lisääntyisi talouden toimijoiden keskuudessa. Erityisesti valtiontuen osalta on edistytty, sillä valtiontukia käsittelevä osasto on nyt perustettu ja uusi lainsäädäntö hyväksytty. Voimassa olevia *julkisia hankintoja* koskevia sääntöjä olisi noudatettava. Tätä koskeva lainsäädäntö edellyttää huomattavia lisäponnisteluja, jotta EU:n vaatimuksia noudatettaisiin. Uusi *teollis- ja tekijänoikeuksia* koskeva lainsäädäntö annettiin, mutta se soveltamista olisi tehostettava. *Tilastojärjestelmän* ja ennen kaikkea luokittelun ja yritysrekisterin perustamisen osalta on edistytty jonkin verran, mutta tätä olisi nyt tehostettava. Makrotalouden tilastoja olisi parannettava.

Alakohtaisten politiikkojen osalta kehitys on ollut vähäistä *teollisuuden ja pk-yritysten* sektorilla, mutta edellä mainitut verotuksessa toteutetut toimet hyödyttivät tätä alaa. Albanian olisi pantava toimintasuunnitelmansa kokonaisuudessaan täytäntöön hallinnollisten esteiden poistamiseksi ja harmaan talouden kitkemiseksi.

Maatalous- ja kalastusala ovat kehittyneet vain vähän. Maatalous on edelleen taloudellinen ja sosiaalinen puskuri, joka lievittää köyhyyttä ja työttömyyttä, vaikka sen osuus BKT:stä pienenee koko ajan. Maatalous- ja kalastustuotteiden laatua sekä erityisesti elintarviketurvaa olisi parannettava huomattavasti.

Ympäristöalalla on kehitystä tapahtunut vain rajallisesti. Lainsäädäntöä on parannettu jonkin verran, mutta sen soveltaminen on yhä ongelmallista. Ympäristölainsäädännön täytäntöönpanoon tarvittavia hallinnollisia valmiuksia olisi lisättävä.

Liikennealalla on erityisesti asiaa koskevan lainsäädännön ja kansainvälisiin foorumeihin osallistumisen osalta edistytty jossakin määrin, mutta liikenneinfrastruktuuri on edelleen puutteellinen ja heikosti hoidettu. Albanian olisi pantava täytäntöön liikenteen pääsuunnitelma ja parannettava eri liikennemuotojen turvallisuutta. Liikenneinvestointien olisi oltava avoimia ja niiden olisi noudatettava hankintasääntöjä.

Albania on edistynyt hyvin *energia-alalla*, sillä se on esim. pannut täytäntöön energia-alan toimintasuunnitelman, yhdenmukaistanut lainsäädäntöään yhteisön säännösten kanssa ja allekirjoittanut Kaakkois-Euroopan energiayhteisön perustamissopimuksen. Sen on jatkossakin noudatettava tiukasti energia-alan toimintasuunnitelmaa, jotta se voisi vähentää taajaan esiintyviä sähkökatkoja ja laittomia kytkentöjä.

Edistystä on tapahtunut jonkin verran *tietoyhteiskunnan ja tiedotusvälineiden* alalla erityisesti sen vuoksi, että televiestintäala on vapautettu ja sähköiset viestintäkanavat parantuneet. Albtelecomin yksityistämistä ei ole vielä saatu päätökseen. Myös televiestintälainsäädäntöä olisi kehitettävä lisäinvestointien houkuttelemiseksi. Sähköistä viestintää, informaatioteknologiaa ja audiovisuaalista alaa koskevan lainsäädännön yhdenmukaistamista olisi parannettava ja täytäntöönpanon syrjimättömyys olisi varmistettava.

Albania on luonnostellut julkistalouden sisäistä varainhoidon valvontaa koskevan toimintapoliittisen asiakirjan, mutta alaa on kehitettävä edelleen. Ulkoisen tarkastuksen osalta olisi Albanian ylintä tarkastuselintä tehostettava INTOSAI-järjestön laatimien tarkastusstandardien mukaisesti ja sen rahoituksellinen riippumattomuus olisi varmistettava.

Oikeuden, vapauden ja turvallisuuden alalla on matkustusasiakirjoista tehty turvallisempia, mutta *viisumijärjestelmän* tietokoneistamista on kehitettävä ja viisumilainsäädäntö on saatettava vastaamaan EU:n vaatimuksia. Albania on tehostanut *rajavalvontaa* huomattavasti parantamalla hallinnointia ja tietokoneinfrastruktuuria sekä tiivistämällä yhteistyötä naapurimaiden kanssa. Laiton kauppa on kuitenkin edelleen suuri ongelma, joka olisi ratkaistava yksiköiden välistä yhteistyötä ja resursseja lisäävillä yhtenäistetyillä rajavalvontastrategioilla. *Siirtolaisuutta ja turvapaikkoja* koskevat kansalliset strategiat on laadittu ja Albania on allekirjoittanut takaisinottosopimuksen EU:n kanssa. Näihin on nyt saatava rahoitusta ja ne on pantava täytäntöön.

Rahanpesun vastustamisessa on edistytty, sillä uusi täytäntöönpanolainsäädäntö on annettu ja virastojen välistä ja alueellista yhteistyötä on lisätty. Näitä kysymyksiä on kuitenkin tarkasteltava edelleen ja keskityttävä saavutettuihin tuloksiin. Lisäksi rahanpesun

selvittelykeskuksen, syyttäjänviraston ja poliisin talousrikosyksikön resursseja on lisättävä, jotta ne voisivat toimia tehokkaasti.

Albania on edistynyt jossakin määrin laittoman *huumekaupan* torjumisessa, sillä se on hyväksynyt kansallisen huumeiden vastaisen strategian, ottanut käyttöön erityiset tutkintamenetelmät ja antanut varojen jäädyttämistä koskevaa lainsäädäntöä. Albania on kuitenkin yhä tärkeä huumausainekaupan kauttakulkumaa, ja sen olisi panostettava enemmän huumeiden vastaisen strategiansa rahoitukseen ja täytäntöönpanoon. Lisäksi sen olisi tehostettava strategian soveltamista, parannettava koordinaatiota sekä maan sisällä että ulkomaisten tahojen kanssa sekä ehkäistävä virkamiesten tekemiin huumetutkimuksiin kohdistetut esteet.

Albanian *poliisivoimien* tehokkuus on hieman parantunut, koska järjestäytyneitä rikollisuutta ja korruptiota käsittelevien osastojen resursseja on lisätty ja yhä useampia poliiseja, joista useat ovat ylempiä poliisiviranomaisia, on asetettu syytteeseen ja irtisanottu korruption vuoksi. Albanian on kuitenkin edelleen parannettava poliisivoimien varustelua ja hallintoa ennen kaikkea henkilöressurssien, avoimuuden, autonomian ja rikosrekisteriotteiden osalta ja pyrittävä entistä tarmokkaammin sopimukseen Europolin kanssa.

Albania on edistynyt *järjestäytyneen rikollisuuden ja korruption* vastustamisessa, sillä se on antanut kohdennetun lainsäädäntöpakettin. Albania on jatkanut järjestäytyneen rikollisuuden vastaisten erityistoimenpiteiden toteuttamista ja kehittänyt tätä alaa käsitteleviä elimiä sekä parantanut rikosten tuomioistuinkäsittelyä koskevaa lainsäädäntöä. Poliisin tiedusteluanalyysit ovat parantuneet ja meritse tapahtuva laiton ihmiskauppa on vähentynyt. Erityistoimenpiteiden täytäntöönpanoa olisi kuitenkin nopeutettava ja konkreettisia toimia toteutettava kiireellisesti todistajien suojelemiseksi. Albanian olisi parannettava virastojensa välistä yhteistyötä, pyrittävä aiempaa tarmokkaammin tekemään alueellista ja kansainvälistä yhteistyötä sekä käyttämään uusia lainsäädäntövälineitään päättäväisemmin järjestäytyneeseen rikollisuuteen syyllistyneiden asettamiseksi syytteeseen. *Terrorismin* vastustamista on tehostettu perustamalla erityinen poliisin keskusosasto. Albania on tukenut kansainvälisiä aloitteita tällä alalla, karkottanut maasta terrorismista epäiltyjä ja parantanut turvallisuutta lentokentillä. Sen olisi nopeutettava kansainvälisten yleissopimusten täytäntöönpanoa ja edelleen parannettava turvallisuutta Tiranan lentokentällä.

Bosnia ja Hertsegovina

Bosnia ja Hertsegovinan **poliittinen tilanne** on kehittynyt, sillä maa on entisestään vakauttanut toimielimiään, jotka turvaavat demokratian, oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen, ihmisoikeudet sekä vähemmistöjen kunnioittamisen ja suojelun. Useimmat Euroopan neuvoston asettamat liittymisen jälkeiset sitoumukset on täytetty. Maan on kuitenkin jatkettava ponnistelujaan, jotta siitä tulisi pysyvästi omavarainen valtio, joka pystyy kantamaan täyden hallitusvastuun.

Demokraattisten periaatteiden osalta Bosnia ja Hertsegovina kantoi yksin järjestely- ja rahoitusvastuun vuonna 2004 pidetyistä kunnallisvaaleista. Ministerineuvostolain ja ministeriölain täytäntöönpano on edennyt. Ponnisteluja on jatkettava täytäntöönpano- ja lainsäädäntöelinten tehokkuuden lisäämiseksi ja sen varmistamiseksi, että valtion toimielimillä on asianmukaiset varusteet tehtäviensä suorittamiseksi sekä valtion ja entiteettien välisen koordinaation tehostamiseksi.

Eräitä myönteisiä toimia on toteutettu julkishallinnon alalla. Maahan on perustettu julkishallinnon uudistamista käsittelevä koordinaatiovirasto, integraatio-osaston resurssija on lisätty ja tärkeimpien julkishallinnon alojen uudelleentarkastelu on saatu päätökseen. Ponnisteluja on nyt lisättävä nykyaikaisen ja tehokkaan valtionhallinnon luomiseksi. Julkishallinnon uudistamista koskevaa kattavaa toimintasuunnitelmaa ei ole vielä hyväksytty. Henkilökuntavaje ja kunnollisten toimitilojen puuttuminen on pysyvä ongelma. Virkamiesten koulutusvalmiuksien kehittäminen on myös erittäin tärkeätä.

Oikeuslaitoksen osalta on saavutettu edistystä. Yhteisen korkean tason tuomioistuin- ja syyttäjäneuvoston perustamista koskeva lainsäädäntö on annettu. Tällä lainsäädännöllä on parannettu oikeuslaitoksen riippumattomuutta koko maassa. Vastuuta maan oikeuslaitoksen hallinnoinnista siirretään vähitellen kansainväliseltä yhteisöltä maalle itselleen.

Korruption vastaisia ponnisteluja on lisättävä. Vaikka useita erityisiä korruptiotapauksia on jo viety oikeuteen, monet syytetyistä pystyvät yhä välttymään tuomiolta. Sopivat korruption vastaiset toimintasuunnitelmat on laadittava ja pantava täytäntöön. Uuden eturistiriitoja koskevan lain antaminen oli askel eteenpäin. Sen johdonmukainen täytäntöönpano on varmistettava.

Puolustusalan uudistus on kehittynyt myönteisesti, sillä Bosnia ja Hertsegovina on antanut nykyistä pienemmän yhteisen ammattiarmeijan perustamiseksi tarvittavan lainsäädännön NATO:n rauhankumppanuusvaatimusten mukaisesti. Osoituksena poliisialan myönteisestä kehityksestä entiteettien edustuslaitokset ja Bosnia ja Hertsegovinan parlamentti hyväksyivät sopimuksen poliisivoimien EU-vaatimusten mukaisesta rakenneuudistuksesta. Se on nyt pantava täytäntöön moitteettomasti.

Pakolaisten paluun tukemista koskeva lainsäädäntö on annettu ja pakolaisten paluurahasto on aloittanut toimintansa. Pakolaisten ja maan sisäisten pakolaisten palaaminen alueille, joilla he asuivat ennen sotaa, on edennyt myönteisesti. Nyt olisikin keskityttävä prosessin loppuun saattamiseen ja palaavien pakolaisten sosiaalitaloudelliseen integraatioon. Vastuu ihmisoikeuksia käsittelevien elinten hallinnoinnin siirtämisestä kansainväliseltä yhteisöltä Bosnia ja Hertsegovinalle on edennyt huomattavasti. Lisäponnistelut ovat kuitenkin edelleen tarpeen, jotta ihmisoikeuksia ja vähemmistöjen oikeuksia koskevat kansainväliset normit täyttyisivät. Tältä osin olisi kiinnitettävä asianmukaista huomiota siihen, etteivät koulut jakaantuisi etnisen alkuperän perusteella. Myös romanivähemmistön integroitumista olisi parannettava.

Yhteistyö entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa on lisääntynyt. Lisäponnisteluja tarvitaan kuitenkin edelleen, jotta yhteistyö olisi täysimääräistä ja kaikki syytetyt voitaisiin saattaa tuomioistuimen eteen. Rakentava yhteistyö naapurimaiden kanssa on jatkunut. Alueellisten vapaakauppasopimusten moitteeton täytäntöönpano olisi kuitenkin varmistettava. Bosnia ja Hertsegovinan olisi nyt pyrittävä täyttämään loputkin Euroopan neuvoston asettamat liittymisen jälkeiset sitoumukset ennen kaikkea vaalien ja koulutuksen osalta.

Bosnia ja Hertsegovinan **talous** noudattaa vain rajoitetusti toimivan markkinatalouden periaatteita. Tiukkoja lisätoimia on toteutettava talouden kilpailukyvyyn vakavien puutteiden poistamiseksi.

Talous kääntyi jälleen kasvuun vuonna 2004 ja teollisuustuotanto lisääntyi. Inflaatio pysyi alhaisena ja maahan tehtiin huomattavasti ulkomaisia suoria investointeja. Entiteettien välistä

yhdenmukaistamista jatkettiin erityisesti välillisen verotuksen alalla, jolla toimivalta siirrettiin entiteeteiltä välillisen verotuksen viranomaiselle. Täten luotiin uusi yhteistyöfoorumi. Lisäksi toteutettiin muitakin toimenpiteitä raha- ja talouspolitiikan välisen koordinoinnin lisäämiseksi. Esimerkkinä mainittakoon kansallisen veroneuvoston perustaminen. Liiketoimintaympäristön parantamiseksi toteutettiin eräitä toimia. Rahoituksen välitystä syvennettiin entisestään, sillä asiaa koskevaan sääntelykehykseen tehtiin lisäparannuksia.

Työttömyys ja kauppavaje ovat kuitenkin pysyneet erittäin korkealla tasolla ja uusia finanssipoliittisia haasteita on syntynyt. Makrotalouden vakauden säilyttämiseksi ja valuuttakatteen kestävyuden turvaamiseksi on ehdottomasti harjoitettava maltillista makrotalouspolitiikkaa. Talouden tuotantopohjan lujittamiseksi on enimmäkseen tappioita tekevällä yrityssektorilla tehtävä kiireellisesti perinpohjainen jälleenrakennus ja yksityistämistä on nopeutettava. Lisäksi on ehdottomasti toteutettava toimia, jotta hallituksen puuttuminen talouskysymyksiin vähenisi ja liiketoimintaympäristö kehittyisi. Työmarkkinoiden joustavuutta olisi lisättävä ja oikeuslaitosta tehostettava erityisesti konkurssiin ja omistusoikeuteen liittyvien tapausten käsittelemisen osalta. Finanssipoliittisten haasteiden kohtaamiseksi on koordinaatio- ja analysointivalmiuksia parannettava ja julkisia reaaliominoja vähennettävä. Tällaiset vaativat tehtävät edellyttävät nopeata toimintaa, tiukkaa poliittista sitoutumista ja yhteistyötä eri hallintotasojen välillä.

Viimeisimmän määräaikaiskertomuksen jälkeen Bosnia ja Hertsegovina on edistynyt **eurooppalaisten normien** täyttämässä. Maa on edistynyt lähinnä uuden lainsäädännön antamisessa ja useiden uusien toimielinten perustamisessa. Hallinnollisia valmiuksia on myös lisätty jossakin määrin. Tässä vaiheessa on varmistettava, että täytäntöönpanovalmiuksien lisääminen on pysyvää, sillä tämä on erityisen tärkeää tulevan vakautus- ja assosiaatiosopimuksen kannalta.

Bosnia ja Hertsegovinan *sisämarkkinat* ovat kehittyneet jonkin verran *tavaroiden vapaan liikkuvuuden* osalta, sillä standardeja, sertifiointia, vaatimustenmukaisuutta, yleistä tuoteturvallisuutta ja markkinavalvontaa koskevaa uutta lainsäädäntöä on annettu. Uutta lainsäädäntöä ei ole kuitenkaan vielä pantu täytäntöön asianmukaisesti. Henkilö- ja tekniset resurssit ovat edelleen puutteelliset, ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnin puuttuminen paikallisessa tuotannossa haittaa Bosnia ja Hertsegovinan vientimahdollisuuksia. *Henkilöiden ja palvelujen liikkuvuuden sekä sijoittautumisoikeuden* osalta on tapahtunut pientä edistystä palvelujen liikkuvuudessa ja sijoittautumisoikeudessa, sillä vakuutusala koskeva lainsäädäntö on annettu ja yhteinen yritysrekisteri otettu käyttöön. *Pääoman liikkuvuuden* osalta ei ole juurikaan edetty.

Bosnia ja Hertsegovina on saavuttanut edistystä *tulli- ja veroalalla*, sillä se on antanut uutta tullilainsäädäntöä, perustanut yhteisen tullihallinnon ja järjestänyt uudelleen tullipalvelujaan. Arvonlisäverolaki on annettu ja täytäntöönpanovalmistelut aloitettu. Tämän lain täytäntöönpano ja arvonlisäveron tosiasiallinen kantaminen ovat kuitenkin edelleen suuria haasteita. Jatkuvia ponnisteluja vaaditaan tulojen perimisen lisäämiseksi ja veronkierron, korruption ja rajat ylittävän rikollisuuden torjumiseksi sekä sen varmistamiseksi, että vapaa-alueita, tullausarvoa ja alkuperää koskevat kysymykset hoidetaan EU:n vaatimusten mukaisesti. Erityisesti tullausarvon osalta hinnastojen käyttö aiheuttaa suurta huolta. *Kilpailun* osalta on saavutettu myönteistä kehitystä, sillä kilpailuneuvosto on perustettu ja uusi kilpailulaki on annettu. Valtiontuen osalta ei kuitenkaan ole juurikaan edistytty. *Julkisten hankintojen* järjestelmää on lähennetty entisestään EU:n sääntöihin. Lisäponnisteluja tarvitaan julkisten hankintojen viraston ja julkisten hankintojen tarkastuselimen perustamiseksi ja niiden saattamiseksi toimintakuntoisiksi. *Teollis- ja tekijänoikeuksien sekä kaupallisten*

oikeuksien osalta uudessa lainsäädännössä säädetään erillisen tekijänoikeusinstituutin perustamisesta. Bosnia ja Hertsegovina on allekirjoittanut yhteistyösopimuksen Euroopan patenttijärjestön kanssa ja toteuttanut eräitä toimia tavaroiden laitonta valmistusta vastaan. Teollis- ja tekijänoikeuksia sekä kaupallisia oikeuksia koskevan lainsäädännön täytäntöönpano ja soveltaminen on kuitenkin rajallista ja niitä olisi tehostettava.

Alakohtaisten politiikkojen osalta Bosnia ja Hertsegovina on jatkanut ponnistelujaan poistaakseen liiketoiminnan esteet ja pannaakseen täytäntöön pk-yrityksiä koskevan eurooppalaisen peruskirjan. Se ei ole kuitenkaan pystynyt kehittämään soveltuvia strategioita *teollisuuden ja pk-yritysten* osalta. *Maatalousalalla* on toteutettu muutamia parannuksia, sillä eläinlääkintää, kasvien terveyttä ja elintarviketurvaa koskevaa lainsäädäntöä on annettu. Strateginen suunnittelu on kuitenkin kokonaisuudessaan ollut puutteellista, ja eräitä uudessa lainsäädännössä säädettyjä elimiä ei ole vielä kukaan perustettu. Koordinaatiota olisi parannettava valtion ja entiteettien välillä sekä entiteettien kesken. Bosnia ja Hertsegovina on toteuttanut *ympäristöalalla* eräitä ilman- ja vedenlaatua sekä jätehuoltoa koskevia toimia. Täytäntöönpanovalmiudet ovat kuitenkin edelleen rajalliset henkilö- ja teknisten resurssien puuttumisen vuoksi. Ensisijaiseksi tavoitteeksi olisikin nyt asetettava moitteettomasti varustetun valtion ympäristöviraston perustaminen.

Liikennealalla on pyritty parantamaan liikenneinfrastruktuureja. Rautateitä koskeva lainsäädäntö on annettu. Ilmailun osalta on myös todettu myönteistä kehitystä, sillä esim. alueellinen yhteistyö on tiivistynyt. Jatkuvia ponnisteluja vaaditaan kuitenkin edelleen strategisen suunnittelun parantamiseksi, infrastruktuurin kehittämiseksi ja sen varmistamiseksi, että erityisesti teknisiä ja turvallisuusstandardeja, sosiaalisia normeja ja markkinoiden vapauttamista yhdenmukaistetaan asteittain. *Energia-alalla* on saavutettu myönteistä kehitystä sähköalalla, sillä valtion tasolla toimiva sääntelyviranomaisen, itsenäinen systeemioperaattori ja kansallinen sähkönjakeluyhtiö on nyt perustettu. Molemmat entiteetit ovat laatineet alan rakenneuudistusta koskevat toimintasuunnitelmat ja alueellisten energiemarkkinoiden perustamiseksi tehtävä yhteistyö on jatkunut. Bosnia ja Hertsegovinan olisi nyt varmistettava eri toimintasuunnitelmien täytäntöönpano, lujitettava valtion ja entiteettien sääntelyelimiä, nopeutettava kaasualan uudistamista ja laadittava kattava energiapolitiikka. Bosnia ja Hertsegovina on allekirjoittanut Kaakkois-Euroopan energiayhteisön perustamissopimuksen.

Tietoyhteiskunnan ja tiedotusvälineiden osalta on edistytty jonkin verran. Eräitä toimia on toteutettu viestintäalan sääntelyviraston perustamiseksi, mutta tietoyhteiskuntaviraston perustamista koskevaa lakia ei ole annettu eikä kiinteän verkon palveluntarjoajien oligopolin vapauttaminen ole edennyt. Yleisradiojärjestelmää koskevan lainsäädännön antaminen ja edistyminen yleisradiopalveluja koskevan valtion lainsäädännön antamisen osalta ovat esimerkkejä myönteisestä kehityksestä. Vastaava entiteettien oma lainsäädäntö olisi hyväksyttävä, kun yleisradiopalveluja koskeva valtion laki on annettu virallisesti.

Oikeuden, vapauden ja turvallisuuden osalta on edetty viisumivaatimuksia, rajavalvontaa, turvapaikkoja ja siirtolaisuutta koskevissa kysymyksissä. Yhtenäistetty rajavalvontajärjestelmä on otettu käyttöön ja laittoman siirtolaisuuden vähentämiseen ja viisumien myöntämisen tehokkuuden parantamiseen tähtäviä toimia on toteutettu. Tähän saakka kansainväliset elimet vastasivat turvapaikkoihin liittyvistä kysymyksistä, mutta nyt vastuu siirtyy vähitellen valtion viranomaisille. Turvallisuusministeriön henkilöstövaje vaarantaa kuitenkin tehtävien moitteettoman täytäntöönpanon. Rajoilla myönnettävien viisumien määrää olisi vähennettävä edelleen. *Rahanpesun* osalta on saavutettu edistystä, sillä uutta lainsäädäntöä on annettu ja tarvittavat rakenteet on otettu käyttöön. Lainsäädännön

moitteeton täytäntöönpano ja soveltaminen olisi nyt varmistettava. *Huumausaineiden* vastustamisessa ei ole juurikaan edistytty. Bosnia ja Hertsegovinan olisi laadittava valtion tasolla noudatettava huumausainepolitiikka, annettava huumausaineita ja niiden lähtöaineita koskevaa lainsäädäntöä ja perustettava valtion huumausainevirasto, jotta huumausaineiden laiton kauppa voitaisiin estää nykyistä tehokkaammin.

Poliisialalla on edistytty jonkin verran. Poliisialan kokonaisuudistuksesta saavutetun yksimielisyyden lisäksi valtion toimielimet on perustettu ja ne ovat nyt toimintakuntoisia. Tiedustelupalvelut on yhdistetty. Koulutusta on nyt tarjolla ja varusteita on hankittu. *Järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin vastustamisesta* on laadittu strategia, jolla pyritään estämään laiton ihmiskauppa. Strategian, lainsäädännön ja rakenteiden osalta on toteutettu lisätoimia ja kansainvälisen yhteisön kanssa on tehty sujuvaa yhteistyötä terrorismin torjunnassa. Ponnisteluja on kuitenkin edelleen lisättävä erityisesti, koska järjestäytyntä rikollisuutta pidetään suurena uhkana Bosnia ja Hertsegovinan vakaudelle ja sosiaalitaloudelliselle kehitykselle. Tietosuojaa koskeva lainsäädäntö olisi annettava viipymättä. Lakien täytäntöönpano ja rikollisten asettaminen syytteeseen on erittäin tärkeää.

Kroatia

Kroatiassa ei ole suurempia ongelmia jäsenyyden edellyttämien **poliittisten arviointiperusteiden** täyttämässä. Lausunnon¹³ antamisen jälkeen esiintyneet ongelmat, jotka koskivat täysimääräistä yhteistyötä entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa, on nyt ratkaistu. Kroatia on edennyt kautta linjan, mutta jatkuvia lisäponnisteluja vaaditaan yhä useilla tärkeillä aloilla.

Oikeuslaitoksen osalta on tapahtunut edistystä, sillä oikeuslaitoksen uudistamista koskeva strategia on laadittu ja useita menettelyihin ja organisaatioihin tehtäviä parannuksia on hyväksytty. Tämän alan laajuus ja haasteet edellyttävät kuitenkin, että jatkuvasti kiinnitetään huomiota ennen kaikkea lukuisten oikeustapausten kasautumiseen ja tarpeeseen varmistaa tuomioiden moitteeton täytäntöönpano. Sotarikosten syytteeseenpano on parantunut, mutta etnisesti motivoitunutta serbivastaisuutta esiintyy edelleen.

Vaikka tarvittava lainsäädäntö- ja toimielinkehitys on otettu käyttöön, korruptio on edelleen vakava ongelma Kroatiassa ja sen torjumiseen tähtäviä toimenpiteitä on tehostettava.

Ihmisoikeuksia ja vähemmistöjen oikeuksia koskeva lainsäädäntökehitys on otettu käyttöön. Vähemmistöjen asema on yleisesti ottaen parantunut lausunnon antamisen jälkeen. Erityisesti kansallisia vähemmistöjä koskevan lain (constitutional law) täytäntöönpano on kuitenkin ollut hidasta. Serbejä ja romaneja syrjitään edelleen. Tilanteen parantaminen olisi viipymättä asetettava ensisijaiseksi tavoitteeksi ja ennen kaikkea olisi näiden väestöryhmien työllisyysmahdollisuuksia parannettava ja luotava suvaitsevampi ilmapiiri enemmistöväestön keskuudessa. Romaneja koskevan uuden strategian täytäntöönpano on alkanut, mutta edessä on yhä suuria haasteita. Erityisesti olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että kaikki etnisesti motivoituneet tapaukset tutkitaan perusteellisesti ja asianomaiset asetetaan syytteeseen.

Vaikka pakolaisten paluu on sujunut hyvin asuntojen palauttamisen ja jälleenrakennuksen osalta, useita määräaikoja ei ole noudatettu. Erityisesti aiemman vuokraoikeuden haltijoita koskevien asuttamisohjelmien täytäntöönpano on ollut heikkoa. Ponnisteluja pakolaisten

¹³ KOM(2004) 257, 20.4.2004.

paluun jatkuvuuden edellyttämien taloudellisten ja sosiaalisten edellytysten luomiseksi on kiihdytettävä. Naapurimaiden kanssa tehtävä kahdenvälinen alueellinen yhteistyö on kehittynyt hyvin ja alueellisia aloitteita on tehty kiitettävästi. Kroatia on allekirjoittanut Kaakkois-Euroopan energiayhteisön perustamissopimuksen. Kaikkiin jäljellä oleviin kahdenvälisiin kysymyksiin olisi kuitenkin löydettävä lopulliset ratkaisut erityisesti rajakysymysten ja kaikkien avoimena olevien omaisuuteen liittyvien kysymysten osalta. Lausunnon antamisen jälkeen syntyi ongelmia entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa tehtävän yhteistyön suhteen, mikä vaikutti suoranaisesti siihen, että maaliskuuksi 2005 suunniteltujen liittymisneuvottelujen käynnistämistä lykättiin. Tilanne on tällä välin parantunut, ja tuomioistuimen pääsyyttäjä totesi lokakuussa 2005, että Kroatia tekee nyt moitteetonta yhteistyötä. Tämä johti siihen, että neuvosto totesi 3. lokakuuta 2005, että edellytykset liittymisneuvottelujen aloittamiselle olivat nyt täyttyneet. Neuvottelut käynnistettiin virallisesti samana päivänä. Neuvosto vahvisti päätelmissään, että Kroatian on koko liittymisprosessin ajan tehtävä jatkuvasti täysimääräistä yhteistyötä entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa. Jos yhteistyö ei jossakin vaiheessa ole täysimääräistä, neuvottelut voidaan keskeyttää.

Taloudellisten arviointiperusteiden osalta Kroatiaa voidaan pitää toimivana markkinataloutena. Se pystynee pitämään keskipitkällä aikavälillä pintansa unionin sisäisiä kilpailupaineita ja markkinavoimia vastaan, kunhan se jatkaa uudistusohjelmansa täytäntöönpanoa jäljellä olevien heikkouksien poistamiseksi. Poliittinen yksimielisyys markkinatalouden peruseriaatteista näyttää säilyneen. Vakautteen tähtäävän makrotalouspolitiikan ansiosta inflaatio on pysynyt melko alhaisena ja valuuttakurssit vakaina. Huomattavia budjettialijäämiä ja vaihtotaseen alijäämiä on pystytty vähentämään ja eräitä toimenpiteitä on toteutettu terveydenhoito- ja eläkejärjestelmästä aiheutuvien menojen valvonnan parantamiseksi. Yksityistämisprosessi on nopeutunut jossakin määrin vuonna 2005 ja yritys- ja maarekisterimenettelyjä on yksinkertaistettu. Pankkialan kasvu on jatkunut ja valvontaa on tehostettu. Maanteiden infrastruktuuri on parantunut, sillä moottoritieverkostoon on tehty suuria investointeja. Televiestintäalan vapauttaminen on edennyt ja infrastruktuuri on kehittynyt myönteisesti sen jälkeen, kun yksityiset palvelujentarjoajat ilmaantuivat markkinoille. Tärkeitä alustavia toimenpiteitä on toteutettu, jotta tappiota tekevän rautatiealan rakenneuudistus voitaisiin käynnistää. Kroatian talous on jo nyt laajalti yhtenäistynyt EU:n talouteen ja kaupan alueellinen integroituminen on lisääntynyt.

Kauppavaje ja julkisen talouden epätasapaino vaarantavat kuitenkin makrotalouden vakautta. Sen vuoksi julkisen talouden vakauttamista on tehostettava ja sitä on tuettava rakenteellisilla toimenpiteillä erityisesti tukien ja sosiaalisten tulonsiirtojen alalla. Monimutkaiset säännöt, julkishallinnon ja tuomioistuinten puutteellisuudet sekä hitaat markkinoilletuloa ja markkinoilta lähtemistä koskevat menettelyt ovat estäneet vilkkaamman yksityissektorin kehittymistä ja ulkomaisia suoria investointeja. Oikeuslaitoksen tehottomuus estää omistusoikeuden ja velkojien oikeuksien täytäntöönpanoa. Valtio puuttuu jatkuvasti talouskysymyksiin ja suurten valtion omistuksessa olevien yritysten jälleenrakennus on edennyt hitaasti ennen kaikkea laivanrakennus-, teräs- ja energiasektorilla. Valtion omistuksessa olevien yritysten talouden kurinalaisuuden lisääminen on erityisen suuri taloudellinen haaste. Jotta Kroatia voisi parantaa kilpailukykyään sekä taata investointien ja kasvun jatkuvuuden, sen on päättäväisesti pyrittävä poistamaan havaitut puutteellisuudet ja ongelmat.

Kroatian **edellytykset täyttää jäsenyysvelvoitteet** ovat hiukan parantuneet lausunnon antamisen jälkeen erityisesti, koska lainsäädäntöä on yhdenmukaistettu yhteisön säännösten

kanssa tavaroiden vapaan liikkuvuuden, julkisten hankintojen ja tietoyhteiskunnan kaltaisilla aloilla. Myös koulutus- ja kulttuurialalla sekä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa on edetty hyvin.

Kroatian on kuitenkin jatkettava lainsäädännön yhdenmukaistamista kautta linjan ja pyrittävä samalla tehostamaan hallinnollisia ja oikeudellisia rakenteita, joita tarvitaan yhteisön säännösten moitteetonta soveltamista varten. Monissa tapauksissa soveltaminen on puutteellista ja hallinnolliset valmiudet epätasaisia.

Ponnisteluja on erityisesti lisättävä Kroatian lainsäädännön yhdenmukaistamiseksi yhteisön säännösten kanssa ja sen täytäntöönpanemiseksi ja soveltamiseksi seuraavilla aloilla: pääoman vapaa liikkuvuus, yrityslainsäädäntö, tietoyhteiskunta, tiedotusvälineet, kalastus, liikenne, energia, kuluttajansuoja, terveyden suojeleminen, tulliliitto ja varainhoidonvalvonta.

Kroatian on jatkuvasti pyrittävä yhdenmukaistamaan lainsäädäntöään yhteisön säännösten kanssa ja pantava se täytäntöön ja sovellettava sitä seuraavilla aloilla: tavaroiden vapaa liikkuvuus, julkiset hankinnat, työntekijöiden vapaa liikkuvuus, sijoittautumisoikeus, palvelujen vapaa liikkuvuus, rahoituspalvelut, kilpailupolitiikka, maatalous, maaseudun kehittäminen, elintarviketurvallisuus, verotus, sosiaalipolitiikka, työllisyys, aluepolitiikka, oikeuslaitos, perusoikeudet sekä oikeus, vapaus ja turvallisuus.

Erityisen suuria ponnisteluja tarvitaan ympäristöalalla, johon on tehtävä suuria investointeja ja jonka hallinnollisia valmiuksia on tehostettava, jotta yhteisön säännöstöä voidaan soveltaa.

Serbia ja Montenegro

Poliittisen tilanteen sekä *demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen aseman* osalta ovat perustuslaillinen ja oikeudellinen varmuus edelleen heikolla pohjalla Serbia ja Montenegrossa. Vaikka valtioliiton parlamentin legimiteetti on palautettu ja Serbian parlamentin toiminta on tehostunut uuden työjärjestyksen hyväksymisen ansiosta, demokraattisten toimielinten toiminnalle ovat ominaisia rakenteelliset heikkoudet. Kahden tasavallan perustuslakien tarkistuksessa ei ole tosiasiallisesti edistytty lainkaan.

Perustuslailliset kysymykset olisi ratkaistava Serbia ja Montenegrossa rakentavassa hengessä ja Serbia ja Montenegron perustuslakia kunnioittaen erityisesti silloin, kun kyseessä ovat tasavaltojen väliset suhteet ja valtioliiton toimielinten toiminta. Tämä koskee myös jommankumman tasavallan itsenäistymisestä mahdollisesti järjestettävää kansanäänestystä. Tällaisen kansanäänestyksen on noudatettava kansainvälisesti tunnustettuja demokraattisia vaatimuksia Venetsian komission tulevat suositukset huomioon ottaen.

Molemmassa tasavalloissa on edistytty julkishallinnon uudistusta koskevan lainsäädäntökehityksen osalta, mutta uudistuksen täytäntöönpano on edelleen vasta alkuvaiheessa. Valtioliiton julkishallinnon uudistaminen ei ole edennyt. Hallinnolliset valmiudet ovat edelleen yleisesti ottaen heikot. Hallinnolliset rakenteet on perustettu sekä valtioliittotasolla että tasavaltojen tasolla vakautus- ja assosiaatiosopimuksesta käytäviä neuvotteluja silmällä pitäen.

Puolustusalan uudistus tuottaa yhä suuria vaikeuksia riittämättömän demokraattisen valvonnan ja avoimen varainhoidon puuttumisen vuoksi.

Valtioliiton tuomioistuin on aloittanut toimintansa, vaikka sen kapasiteetti on edelleen vähäinen ja sen toimivallan laajuutta koskevaa sopimusta ei ole juurikaan sovellettu käytännössä. Sotatuomioistuimen toimivalta on siirretty moitteettomasti siviilituomioistuimille, mutta lukuisia hallinnollisia tapauksia on kuitenkin edelleen käsittelemättä. Oikeuslaitoksen toimintaa ovat ennen kaikkea Serbiassa haitanneet vakavat puutteellisuudet ja se, että poliittinen väliintulo häiritsee sen riippumattomuutta.

Korruptio on edelleen suuri ongelma. Edistystä on tapahtunut jonkin verran, sillä korruption vastaiset strategiat on laadittu. Ne olisi nyt saatava päätökseen (Serbiassa) ja pantava tosiasiallisesti täytäntöön.

Serbia ja Montenegro on edistynyt *ihmisoikeuksien* osalta, sillä se on pannut täytäntöön Euroopan neuvostoon liittyessään antamansa sitoumukset ja nimittänyt tuomarit Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen. Ilmaisunvapauden ja siviililyhteiskunnan osalta on esiintynyt ongelmia. Poliisin harjoittamaa pahoinpitelyä on esiintynyt. Edellisen hallinnon aikana tehtyjen rikosten tutkinnassa on edistytty vain vähän. Syrjinnän vastaista kattavaa lainsäädäntöä ei ole vielä annettu. *Vähemmistöjen oikeuksien* kunnioittaminen on edennyt jossakin määrin, mutta niitä rikotaan edelleen.

Serbia ja Montenegro odottaa komission laatimaa kertomusta sen valmiudesta käynnistää neuvottelut vakautus- ja assosiaatiosopimuksesta. Se on edistynyt huomattavasti *entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa tehtävässä yhteistyössä*, sillä se on saattanut useita syytettyjä Haagin tuomioistuimen eteen. Siitä lähtien yhteistyö on toiminut moitteettomasti todistajien luovuttamisen ja asiakirjoihin tutustumismahdollisuuden osalta, vaikka jotkin hallinnon ja armeijan piirit hidastavat joskus tätä prosessia. Serbia ja Montenegro on edistynyt hieman karkureiden saattamisessa oikeuden eteen. Lisäkehitystä on tapahduttava ennen kuin yhteistyö entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen (ICTY) kanssa on täysimääräistä.

Kosovoa koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244 noudattamisen osalta Belgrad on tiivistänyt vuoropuhelua Pristinan kanssa yhteistä etua koskevista teknisistä kysymyksistä. Se ei ole kuitenkaan aktiivisesti kannustanut Kosovon serbejä osallistumaan väliaikaisiin itsehallintoelimiin. Jos Belgrad sitoutuu rakentavalla tavalla Kosovon kysymykseen, se helpottaa Serbia ja Montenegron mahdollisuuksia lähentyä Eurooppaa. Päinvastaisessa tapauksessa lähentyminen voi estyä.

Monen- ja kahdenvälinen alueellinen yhteistyö paranee koko ajan, vaikka ongelmia esiintyy satunnaisesti.

Molemmissa tasavalloissa **talous** noudattaa jossakin määrin toimivan markkinatalouden periaatteita. Voimakkaat uudistustoimet ovat tarpeen, jotta kilpailukyvyyn puutteet saataisiin poistettua.

Serbian talouselämä oli melko vahvalla pohjalla vuoden 2005 alkupuoliskolla. Finanssipolitiikan kiristäminen on jatkunut, minkä ansiosta kotimainen kysyntä on vahvaa ja verotus on tehostunut. Kauppavaje pieneni vuoden 2005 alkupuoliskolla ja valuuttavaroannot ovat kasvaneet. Luotonantajista koostuvan Lontoon klubin kanssa vuonna 2004 käytyjen neuvottelujen loppuun saattaminen johti ulkomaanvelan vähenemiseen. Rakennuudistukset ovat jälleen nopeutuneet ja edistystä on saavutettu erityisesti pankkijärjestelmän rakennuudistuksessa ja yksityistämisessä.

Hallituksen sitoutuminen makrotalouden vakauteen ja rakenneuudistukseen on kuitenkin ollut vaihtelevaa. Inflaatio ja palkankorotuspaineet ovat nousseet ja kauppavaje on yhä korkealla tasolla. Myös työmarkkinoilla voidaan edelleen havaita vakavia tasapaino-ongelmia. Byrokratia aiheuttaa edelleen ongelmia liiketoimintaympäristölle, ja oikeuslaitoksen hidas ja tehoton toiminta hidastaa talouskehitystä huomattavalla tavalla. Yksityissektorin osuus BKT:stä on edelleen melko pieni ja kilpailua esiintyy vain vähän. Yksityistämisen etenemisestä huolimatta maassa ei vielä ole kilpailukykyistä ja dynaamista yksityissektoria. Julkinen sektori ottaa edelleen suuren osan resursseista, mikä estää markkinavoimien vapaan vuorovaikutuksen ja tehokkaan resurssien jaon. Julkisessa ja yhteiskunnan omistuksessa olevien yritysten tekemät tappiot ovat suuri taakka julkistaloudelle.

Montenegron talous on kasvanut. Inflaation aleneminen jatkui ja hintojen vapauttaminen on saatu lähes päätökseen. Myös yksityistämisprosessi on edennyt. Työttömyys on alentunut hieman. Budjettivaje pieneni vuonna 2004. Lainananto on lisääntynyt aiemmasta alhaisesta tasosta, koska luottamus pankkisektoria kohtaan on palautumassa.

Kauppavaje ja ulkomaanvelka ovat kuitenkin kasvaneet entisestään. Yksityissektorin osuus BKT:stä on yhä melko pieni. Oikeuslaitoksen heikkous estää yksityissektorin kehittymistä. Palkkojen nopea nousu vaikutti kielteisesti viennin kilpailukykyyn ja työllisyyteen.

Serbia ja Montenegro on edistynyt **eurooppalaisten normien** saavuttamisessa. *Sisämarkkinoiden* osalta ovat molemmat tasavallat edenneet melko hyvin. Niiden on nyt pyrittävä parantamaan lainsäädäntöä ja hallinnollisia valmiuksia tulevia vakautus- ja assosiaatiosopimuksen mukaisia velvoitteita silmällä pitäen. Niiden on myös vältettävä luomasta esteistä toistensa välille.

Molemmat tasavallat etenevät jossakin määrin *tavaroiden vapaan liikkuvuuden* osalta. Standardoinnin ja sertifiointin osalta ei ole havaittu erityistä edistymistä. *Henkilöiden vapaan liikkuvuuden ja sijoittautumisoikeuden* osalta ei ole tapahtunut merkittävää kehitystä. Sen sijaan *palvelujen vapaa tarjonta* on edistynyt hyvin Serbiassa, jossa hyväksyttiin uusi lakipaketti rahoituspalveluista. Molemmissa tasavalloissa *pääoman vapaa liikkuvuus* on edennyt vain vähän. Montenegrossa annettiin uusi valuutanvaihtolaki sekä ulkomaanvaluuttaa ja pääomansiirtoja koskeva laki, jotka vapauttivat pääomanliikkeitä entisestään. Pääoman vapaata liikkuvuutta ei ole pystytty varmistamaan valtioliiton tasolla, koska tasavaltojen keskuspankit eivät ole vielä saattaneet päätökseen sopimusta täysin toimivista tilijärjestelmistä.

Tullialalla on edistytty jonkin verran. Serbia teki tullilakiin ja tullitariffilakiin muutoksia, joilla tariffinimikkeistöä yhdenmukaistettiin EU:n yhdistettyyn nimikkeistöön. Montenegro teki muutoksia tullilakiin ja tullipalvelulakiin. Tasavaltojen tulliviranomaisten hallinto- ja toimintavalmiudet ovat parantuneet, mutta niitä on edelleen tehostettava huomattavasti. *Kilpailun* osalta molemmat tasavallat antoivat uutta kilpailulainsäädäntöä ja perustivat perusrakenteita valtioneuvoston valvomiseksi. Lisäponnisteluja tarvitaan, jotta tasavaltojen kilpailujärjestelmät ja valtioneuvoston valvontajärjestelmät saataisiin toimintakuntoisiksi. *Julkisten hankintojen* alalla ei ole Serbiassa todettu lainsäädännöllistä eikä hallinnollista kehitystä. Montenegrossa on tapahtunut lievää edistystä, sillä siellä on valtioliiton toimielimet sisällytetty julkisia hankintoja koskevien sääntöjen soveltamisalaan. Julkista hallintoa koskevan lainsäädännön täytäntöönpanoa ja soveltamista varten tarvittavia hallinnollisia valmiuksia on lisättävä huomattavasti erityisesti Montenegrossa. Molempien tasavaltojen olisi varmistettava, että tasavaltojen toimijat saavat kansallisen kohtelun molemmissa tasavalloissa ja että valtioliiton toimielimiin sovelletaan julkisia hankintoja koskevia lakisääteisiä sääntöjä.

Teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa lainsäädäntöä on kehitetty jonkin verran molemmissa tasavalloissa. Montenegro antoi puitelain teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanosta. Soveltaminen paranee vähitellen, mutta siihen on edelleen panostettava voimakkaasti. Molempien tasavaltojen on kokonaisuudessaan tunnustettava valtioliiton teollis- ja tekijänoikeuksien viraston asema. Virastolle on myönnettävä sen tehtävien hoitamiseksi tarvittavat hallinnolliset valmiudet

Alakohtaiset politiikat ovat edenneet jonkin verran, mutta tämä on tapahtunut epätasaisesti. *Teollisuuden sekä pienten ja keskisuurten yritysten* osalta on molemmissa tasavalloissa tapahtunut lievää kehitystä, sillä pk-yrityksiä koskeva eurooppalainen peruskirja on nyt pantu täytäntöön. *Maatalousalalla* on edistytty jonkin verran. Erityisesti Serbia on lisännyt maatalousministeriön hallinnollisia valmiuksia ja antanut eläinlääkintää koskevia puitelakeja. Kehitys on ollut rajallista *ympäristöalalla* molemmissa tasavalloissa. Montenegro antoi yhtenäistettyä pilaantumisen ehkäisemistä ja vähentämistä koskevan lain. Molemmat tasavallat ovat edenneet jonkin verran *liikennealalla*, sillä ne ovat molemmat mukana Kaakkois-Euroopan keskeisessä alueellisessa liikenneverkossa. Molemmat tasavallat ovat kehittyneet *energia-alalla*. Energiavirasto on aloittanut toimintansa Serbiassa, ja siellä hyväksyttiin vuoteen 2015 ulottuva energian kehitysstrategia. Valtioliiton sähkölaitoksen purkaminen jatkuu. Montenegrossa on edetty jonkin verran sähköalan rakennuudistuksessa. Serbia ja Montenegro on allekirjoittanut Kaakkois-Euroopan energiayhteisön perustamissopimuksen.

Tietoyhteiskunnan ja tiedotusvälineiden osalta on edistytty jonkin verran. Serbiassa on kiinteiden linjojen monopoli saatu purettua, mutta televiestintävirasto ei ole vieläkään toimintakuntoinen rahoituksen puuttumisen vuoksi. Montenegrossa on kiinteiden linjojen palvelujentarjoajan yksityistämismenettely saatu päätökseen. *Audiovisuaalisella alalla* ei ole Serbiassa edistytty. Serbia muutti yleisradiolakiaan pidentääkseen määräaikaa, johon mennessä Serbian radio- ja televisioyhtiön on tarkoitus muuttua nykyisestä valtiojohtoisesta yhtiöstä julkiseksi yleisradiopalveluksi, ja lykätäkseen paikallishallintojen harjoittaman yleisradiotoiminnan yksityistämistä. Montenegrossa on yleisradioneuvosto käynnistänyt äänitaajuusspektrin käyttölupia koskevan tarjouskilpailun.

Oikeuden, vapauden ja turvallisuuden osalta ei ole tapahtunut tosiasiallista kehitystä aloilla, joilla vastuu jaetaan valtioliiton ja kahden tasavallan välillä. Tasavalloilla on edelleen erilaiset *viisumijärjestelmät*. Molemmissa tasavalloissa on valmisteilla yhtenäistettyä *rajavalvontaa* koskevat kansalliset strategiat. Rajavalvonnan siirtäminen valtioliiton armeijalta poliisille on viivästynyt Serbiassa. Tasavallat eivät ole vielä antaneet *turvapaikkoja* koskevia lakeja, joita tarvitaan valtioliiton puitelain täytäntöönpanemiseksi. *Siirtolaisuuden* osalta on varmistettava takaisinottosopimusten moitteeton täytäntöönpano.

Tasavaltojen toimivaltaan kuuluvilla aloilla on *rahanpesun* vastustamista koskevan lainsäädännön osalta saavutettu jonkin verran edistystä. *Poliisivoimien* uudistus on edennyt Montenegrossa, sillä siellä on annettu poliisia ja kansallista turvallisuusvirastoa koskevia lakeja. Serbia ei ole vielä hyväksynyt uutta poliisia ja turvallisuuspalvelua koskevaa lainsäädäntöä. *Järjestäytyneen rikollisuuden* on yhä suuri ongelma molemmissa tasavalloissa. Montenegro on hyväksynyt korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden vastustamista koskevan strategian.

Kosovo

Kosovon **poliittinen tilanne** pysyi vakaana parlamenttivaalien ja kokoomushallituksen muodostamisen ajan sekä entistä pääministeriä koskevan entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen syytteen ja hänen vapaaehtoisen antautumisen yhteydessä. Merkittävät demokratia- ja tehokkuusvajeet kuitenkin heikentävät väliaikaisten itsehallintoelinten toimintaa.

Kosovon serbien ja albaanien väliset suhteet ovat pysyneet kireinä. Kosovon serbien vaaliboikotti vuonna 2004 heikensi heidän mahdollisuuksiaan etsiä vastauksia yhteisönsä oikeutettuihin huolenaiheisiin demokratian keinoin. Samanaikaisesti Kosovon albaanienemmistö epäonnistui sellaisten olosuhteiden luomisessa, jotka ovat ennakkoehto Kosovon serbien poliittiseen prosessiin osallistumisen helpottamiselle. Tilanne hankaloitti huomattavasti paikallista itsehallintoa koskevan uudistuksen täytäntöönpanoa.

Kaiken kaikkiaan oikeusvaltiota on vahvistettava merkittävästi. Yksi taustalla vaikuttava ongelma on niiden lakien oikeudellinen epävarmuus, joilla Kosovoa hallitaan. Oikeudenhoito on edelleen suuri ongelma käsittelyä odottavien tapausten määrän kasautuessa. Oikeudellisia instituutioita ja lainvalvontaviranomaisia on kehitettävä huomattavasti, jotta ne pystyvät valvomaan lakien noudattamista täysimääräisesti, erityisesti omistusoikeuden sekä järjestäytyneen rikollisuuden ja talousrikollisuuden torjumisen osalta. Korruptio on laajalle levinnyttä ja sen torjuntatoimia vaivaa hajanaisuus ja ponnottomuus.

Kosovon hallinnolliset valmiudet ovat edelleenkin erittäin heikot. Sen julkishallinto on tehoton ja altis poliittiselle väliintulolle, eikä se aina toimi oikeudenmukaisesti. Vaikka valtionhallintoa ja julkista varainhoitoa säätelevä oikeusperusta on olemassa, avoimuudessa ja vastuullisuudessa on puutteita. Hallitustason koordinoitua on parannettava ja keskus- ja kunnallishallinnon välinen suhde on määriteltävä tarkemmin. Ensisijaisena tavoitteena on kaikille kansanryhmille suunnattujen julkisten peruspalvelujen tarjonnan parantaminen lähinnä siksi, että voitaisiin vähentää pääasiassa Kosovon serbien asuttamissa kunnissa edelleen toimivien rinnakkaisten rakenteiden tarjoamien palvelujen kysyntää.

Ilmaisunvapauden toteutumisessa on tapahtunut edistymistä tiedotusvälineiden riippumattomuuden takaamiseksi luodun sääntelykehyksen sekä laatujournalismia edistämään perustetun kahden uuden akateemisen laitoksen myötä. Syrjinnän vastainen laki on annettu mutta se on vielä pantava täysimääräisesti täytäntöön, jotta kaikkein haavoittuvimpien väestöosien, erityisesti lasten ja naisten, oikeudet voitaisiin suojata asianmukaisesti. Oikeusasiamiesinstituutio on säilyttänyt merkittävän asemansa ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen oikeuksien suojaajana.

Kosovon viranomaiset ovat ryhtyneet joihinkin toimiin vähemmistöryhmiin kohdistuvien väkivallantekojen tuomitsemiseksi, vähemmistöjen edustuksen lisäämiseksi ja pakolaisten paluun tukemiseksi, mutta pyrkimykset ovat jääneet julistuksenomaisiksi ilman käytännön sovelluksia paikallistasolla. Etnisten vähemmistöjen tilanne jatkuu näin ollen erittäin vaikeana. Vähemmistökielten käyttö keskus- ja kunnallishallinnossa on riittämätöntä, mikä vaikeuttaa vähemmistöjen osallistumista niiden toimintaan. Julkisten palvelujen saatavuus vähemmistöjen keskuudessa on sekin ongelma. Niiden pakolaisten ja alueen sisällä siirtymään joutuneiden henkilöiden määrä, jotka ovat palanneet kotiseudulleen, on edelleen erittäin alhainen. Epävarmuus Kosovon tulevasta asemasta yhdessä turvattomuudentunteen ja heikkojen työllisyysnäkökymien kanssa jarruttaa Kosovon serbien ja muiden yhteisöjen paluuta. Kaikkien Kosovossa asuvien vähemmistöryhmien kestävä toimeentulon varmistamiseen on kiinnitettävä erityishuomiota, mutta romanien, ashkalien ja egyptiläisten tilanne edellyttää kiireellisiä toimia varsinkin, jos he elävät terveydelle haitallisissa olosuhteissa.

Teknistä vuoropuhelua Belgradin kanssa on jatkettu, ja Kosovon osallistuminen alueellisiin yhteistyöaloitteisiin on lisääntynyt.

Keskustelujen aloittaminen Kosovon tulevasta asemasta on haaste koko alueelle. Kaikkien osapuolten vahva sitoutuminen monietniseen, vakaaseen ja demokraattiseen Kosovoon on olennaista pyrittäessä alueen turvallisuutta ja vakautta vahvistavaan pysyvään ratkaisuun ja Kosovon tiiviimpään lähentymiseen EU:hun.

Kosovon **taloudessa** alkaa toteutua toimivaa markkinataloutta koskevat periaatteet. Tinkimättömiä lisä uudistuksia tarvitaan talouden kilpailukyvyssä olevien vakavien puutteiden korjaamiseksi.

Rahatalous on saatu pysymään vakaana käyttämällä euroa pääasiallisena liikkeessä olevana valuuttana. Inflaatio kääntyi negatiiviseksi vuoden 2004 jälkipuoliskolla ja oli sitä edelleen vuoden 2005 alussa. Rakennemuutoksissa edettiin, ja erityisesti yhteiskunnan omistuksessa olevien yritysten yksityistäminen on nopeutunut vuoden 2004 puolivälistä. Kaksi julkisessa omistuksessa olevaa yritystä yhtiöitettiin. Viranomaiset ovat jatkaneet liberaalien kauppaja- ja työmarkkinapolitiikkojen harjoittamista ja varmistaneet suhteellisen vapaan markkinoille pääsyn ja pääpiirteiltään yrittäjäystävällisen toimintaympäristön. Nopeutetun yksityistämisen yhteydessä maahan tehtiin joitakin suorita ulkomaisia investointeja.

Taloukasvu on ollut kuitenkin melkoisen heikkoa johtuen muun muassa ulkomaisilta rahoittajilta saatavan tuen vähenemisestä ja talouden dynamiikan vajavaisuudesta. Työttömyys on edelleen erittäin korkea, ja vaihtotaseen alijäämä on pysynyt huomattavana. Poliitikkojen yhdistelmä ei ole täysin vastannut tarkoitusta: varsinkin menojen merkittävä lisääntyminen on johtanut huomattavaan budjettivajeeseen vuonna 2004. Sähkölaitosten rakennemuutos on viivästynyt erityisesti siksi, että siihen liittyvien investointitarpeiden rahoittamiseen tarvittavia varoja ei ole käytettävissä. Omistusoikeuksien tunnustaminen on yhä haaste. Oikeudellinen epävarmuus sekä heikkoudet lainsäädännön täytäntöönpanossa ja sopimusten noudattamisessa jarruttavat edelleen yksityissektorin kehittymistä ja investointeja. Markkinoilta poistuminen on edelleen vaikeaa ja kestää kauan, mikä johtuu pääasiassa oikeuslaitokseen liittyvistä heikkouksista. Perusinfrastruktuurin riittämättömyys haittaa sekin taloudellista toimintaa. Reaalipalkkojen nousu nakertaa Kosovon vientisektorin kilpailukykyä.

Kosovo on edistynyt **eurooppalaisten normien** käyttöönotossa monilla aloilla, tosin epätasaisesti.

Uutta lainsäädäntöä ja politiikkoja suunniteltaessa ja luonnosteltaessa toimivaltaiset ministeriöt ja Eurooppaan yhdentymistä koskevasta prosessista vastaava virasto tarkistavat nykyisin, että ne vastaavat pääpiirteissään EU:n vaatimuksia. Seitsemään ministeriöön on perustettu EU-yksiköt, joista osassa on ulkopuolisia asiantuntijoita. Pätevien, EU:n lainsäädäntöön erikoistuneiden paikallisten oikeusasiantuntijoiden puuttuminen on ongelma, samoin on törmätty vaikeuksiin uuden lainsäädännön kääntämisessä. Edistymisestä huolimatta nämä julkishallinnon tahot eivät ole täysin vakiintuneita, eikä kansainvälisestä yhteistyöstä ja EU:hun yhdentymisestä vastaava parlamentin valiokunta sekään toimi vielä täysipainoisesti.

Sisämarkkinoiden alalla on tapahtunut pientä edistystä uuden lainsäädännön antamisen myötä. Tarkistettu *julkisia hankintoja* koskeva laki perustuu EU:n sääntöihin, tosin se on vielä parlamentin käsittelyssä. *Teollis- ja tekijänoikeuksia* koskevassa lainsäädännössä ei ole

tapahtunut edistystä. *Tullialalla* on tapahtunut myönteistä kehitystä lähinnä Kosovon yhtenäistetyn tullitariffin ja tullikoodeksin täytäntöönpanossa. *Verotuksen* alalla on saavutettu pientä edistymistä sitä mukaa, kuin lainsäädäntöä yhtenäistetään asteittain yhteisön säännösten kanssa. Vuonna 2005 Kosovo siirtyi yksinkertaistettuun kahden tuloverolajin järjestelmään. Verohallinnon veronkanto- ja valvontavalmiuksia on parannettava ja puututtava valmisteveropetoksiin.

Alakohtaisten politiikkojen kehittämisen alalla Kosovo jatkoi pieniä ja keskisuuria yrityksiä koskevan eurooppalaisen peruskirjan täytäntöönpanoa. Laki pienten ja keskisuurten yritysten tukemisesta on julkaistu. Kosovon *maatalous* on potentiaaliinsa nähden alikehittynyttä, ja keskeisiin haasteisiin, kuten kehoon infrastruktuuriin, omistusoikeuksiin, epäasiallisiin luottoihin, riittämättömiin laadunvalvontamekanismeihin ja heikkoon koulutukseen, on tartuttava. *Ympäristön* alalla Kosovo on edistynyt yhteisön säännösten lähentymisessä antamalla veden ja ilman laatua koskevaa lainsäädäntöä sekä määräyksiä ympäristövaikutusten arvioinnista. Hallitus on hyväksynyt ympäristönsuojelustrategian, ja viisivuotinen ympäristöalan toimintasuunnitelma on työn alla. *Liikenteen* alalla on havaittavissa edistystä: Kosovo osallistuu alueellisiin liikennealoitteisiin. Pristinan lentokenttä yhtiöitettiin, ja se siirtyi siviilivalvontaan. Kosovo on osallisena Euroopan yhteisen ilmailualueen laajentumisessa Kaakkois-Eurooppaan. *Energian* alalta mainittakoon, että Kosovo on yksi Kaakkois-Euroopan energiayhteisön perustamissopimuksen allekirjoittaja. Televiestinnän ja postipalvelujen alalla otettiin käyttöön uudet postinumerot kesäkuussa 2005.

Oikeuden, vapauden ja turvallisuuden osalta tilanne on edelleen epätydyttävä. Pientä kehitystä on tapahtunut *rahanpesun* vastaisen oikeudellisen kehyksen käyttöönotossa, mutta täytäntöönpanomekanismeissa on vielä runsaasti parantamisen varaa. Kosovolta puuttuu kokonaisvaltainen *huumeidentorjuntastrategia*, joka kattaisi sekä huumeaineiden kaupan että niiden lisääntymässä olevan paikallisen käytön. Toimivaltuuksien siirtäminen Kosovon poliisille on käynnissä. Valmiuksia on kuitenkin kehitettävä edelleen, erityisesti tutkinnan, hallinnon ja johtajuuden osalta. Rikoksentehtäjäoikeuden eteen saattamista on tehostettava ja varmistettava oikeusvaltion toteutuminen. *Järjestäytyneen rikollisuuden* ja talousrikosten *torjuntaa* on tehostettava ja paikallisvalmiuksia kehitettävä siltä varalta, että paikallisviranomaisille siirretään jatkossa lisää toimivaltuuksia.

Turkki

Turkissa on meneillään poliittinen siirtymävaihe, ja maa täyttää edelleen riittävässä määrin Kööpenhaminan **poliittiset arviointiperusteet**. Merkittäviä lainsäädännöllisiä uudistuksia on tullut voimaan, ja niiden pitäisi johtaa rakenteellisiin muutoksiin oikeusjärjestelmässä, erityisesti oikeuslaitoksessa. Muutostahti on kuitenkin hidastunut vuonna 2005, ja uudistusten täytäntöönpano jatkuu epätasaisena. Vaikka ihmisoikeusrikkomukset ovat vähentyneissä, niitä tapahtuu edelleen; siksi onkin toimittava kiireellisesti jo voimassa olevan lainsäädännön täytäntöön panemiseksi ja uusien lakialoitteiden tekemiseksi tietyillä aloilla. Merkittäviä lisäponnisteluja tarvitaan perusvapauksien ja ihmisoikeuksien aloilla, erityisesti sananvapauden, naisten oikeuksien, uskonnonvapauden, ammattiyhdistysoikeuksien ja sivistyksellisten oikeuksien osalta, ja kiduttamisen ja pahoinpitelyn torjuntaa on tehostettava. Erityisesti Turkin olisi sisällytettävä uudistusprosessi nykyistä paremmin kaikkien viranomaisten toimintaan. Turkin sitoutumisen poliittisiin lisä uudistuksiin pitäisi näkyä konkreettisina saavutuksina, joista kaikki Turkin kansalaiset alkuperästään riippumatta pääsevät osallisiksi.

Demokratian ja oikeusvaltion osalta on toteutettu merkittäviä, erityisesti oikeuslaitoksen toimintaan liittyviä rakenneuudistuksia. Komission vuonna 2004 antamassa suosituksessa mainitut kuusi lakia ovat tulleet voimaan. Niiden täytäntöönpano käytännössä on kuitenkin edelleen epätasaista. Yhtäältä useat tuomiot viittaavat siihen, että oikeuslaitos toimii enenevässä määrin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti. Toisaalta on tehty joitakin, varsinkin perinteisesti arkaluonteisista aiheista ilmaistuihin mielipiteisiin liittyviä päätöksiä, jotka ovat johtaneet sekä syytteisiin että tuomioihin. Siviiliviranomaisten ja armeijan välisiä suhteita koskevia uudistuksia on jatkettu, mutta armeijalla on edelleen huomattava vaikutusvalta, jota se käyttää julkaisemalla julkilausumia poliittisesta kehityksestä ja hallituksen politiikasta.

Ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen suojelu on edistynyt osittain, mutta tilanne jatkuu sekavana. Uusia kidutuksen ja pahoinpitelyn vastaisia säännöksiä on tullut voimaan jo käytössä olevan kokonaisvaltaisen lainsäädäntökehityksen täydennykseksi; kyseisiä käytäntöjä esiintyykin entistä vähemmän. Kidutuksista ja pahoinpitelyistä raportoidaan kuitenkin jatkuvasti, ja moni niihin syyllistyvistä selviää ilman rangaistusta.

Perusoikeuksien käyttämiseen liittyvä lainsäädäntö on edennyt: uusi rikoslaki ja uusi yhdistyksiä koskeva laki ovat tulleet voimaan ja käytännön elämässä sekä yksityishenkilöt että kansalaisjärjestöt nauttivat nykyään suurempaa vapautta kuin aiemmin. Yksityishenkilöitä kuitenkin syytetään ja tuomitaan edelleen mielipiteidensä väkivallattomasta esittämisestä, ja tiettyjen yhdistysten toimintaa rajoitetaan jatkuvasti. Tässä yhteydessä seurataan tarkkaan 301 artiklaan perustuvia tuomioistuinkäsittelyjä.

Turvallisuusjoukkojen väitetään harjoittavan mielenosoitusten yhteydessä edelleen kohtuutonta voimankäyttöä. Joistakin uskonnonvapauden alalla toteutetuista yksittäistoimenpiteistä huolimatta uskonnollisilla vähemmistöillä ja yhteisöillä ei edelleenkään ole oikeushenkilöllisyyttä. Niiden ongelmiin on puututtava ottamalla kiireesti käyttöön eurooppalaisten normien mukainen lainsäädäntökehys. Naisten oikeuksiin kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota, mutta naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen vakava huolenaihe.

Vaikka muita kieliä kuin Turkia suvaitaankin aiempaa paremmin, sivistyksellisten oikeuksien käyttö on edelleen uhanalaista. Kurdinkieliset paikallisradiolähetykset eivät ole vielä salli- tulla, kurdin kielikursseja on lakkautettu, ja poliitikkoja tuomitaan edelleen kurdin kielen käytöstä tietyissä yhteyksissä. Turkki rajoittaa edelleen vähemmistöjen oikeuksia ja sivistyksellisiä oikeuksia.

Vaikka maan kaakkososan taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen kehittämisen tarpeesta ollenkin enenevässä määrin yksimielisiä, käytännössä edistystä on tapahtunut vain vähän, ja turvallisuustilanne on heikentynyt sen jälkeen, kun PPK aloitti uudelleen väkivallan käytön. Maan sisällä siirtymään joutuneilla ihmisillä on jatkuvasti monenlaisia vaikeuksia.

Alueellisten kysymysten tiimoilta Turkin hallitus on todennut useaan otteeseen olevansa sitoutunut Kyproksen ongelman kokonaisvaltaiseen ratkaisuun YK:n pääsihteerin esittämän suunnitelman mukaisesti. Heinäkuun 29. päivänä Turkki allekirjoitti EY:n ja Turkin assosiaatiosopimusta muuttavan lisäpöytäkirjan, jolla otetaan huomioon EU:n laajentuminen kymmeneen uuteen jäsenvaltioon. Samanaikaisesti Turkki antoi yksipuolisen julistuksen, jonka mukaan kyseinen allekirjoitus ei tarkoita sitä, että Turkki tunnustaisi muodollisesti Kyproksen tasavallan. EU antoi 21. syyskuuta julistuksen siitä, kuinka Turkin julistus ei vaikuta lisäpöytäkirjasta Turkille johtuviin velvoitteisiin. EU:n julistuksessa korostettiin sitä,

että kaikkien jäsenvaltioiden tunnustaminen on liittymisprosessin olennainen osa. Siinä tähdennettiin myös tarvetta tukea YK:n pääsihteerin ponnisteluja kokonaisvaltaisen ratkaisun aikaansaamiseksi Kyproksen tilanteeseen – ratkaisun, joka edistäisi rauhaa, vakautta ja sopuisia suhteita alueella. Turkki edelleen estää veto-oikeudellaan Kyprosta liittymästä eräisiin kansainvälisiin järjestöihin samoin kuin tavanomaisten aseiden sekä kaksikäyttötuotteiden ja -teknologioiden vientivalvonnasta sovittuun Wassenaarin järjestelyyn. Kreikan ja Turkin välisten suhteiden kehitys on jatkunut myönteisenä. Vaikka neuvottelupöytään on kokoonnuttu 31 kertaa vuodesta 2002, osapuolet eivät vielä ole päässeet kattavaan ratkaisuun avoimna olevassa rajakiistassa.

Taloudellisten arviointiperusteiden näkökulmasta Turkki voidaan katsoa toimivaksi markkinataloudeksi, kunhan se huolehtii vakauttamisen ja uudistamisen alalla viime aikoina saavutettujen tulosten kestävydestä. Turkin pitäisi myös selviytyä kilpailun ja markkinavoimien paineista unionissa keskipitkällä aikavälillä edellyttäen, että se jatkaa horjumatta vakauttamispolitiikan tiellä ja toteuttaa määrätietoisia lisätoimia rakenteellisten uudistusten edistämiseksi.

Makrotaloutta on saatu merkittävästi vakautettua viime vuosina. Poliitikkoja toisaalta tinkimättömästi, toisaalta varovaisesti yhdistämällä julkinen talous on saatu pysymään vakaana, velkakehitys on ollut myönteistä ja inflaatio laskenut entisestään samalla, kun talouskasvu on pysynyt vakaana. Julkista varainhoitoa ja sen valvontaa on parannettu merkittävästi, minkä seurauksena julkisen talouden avoimuus on lisääntynyt. Sosiaaliturva- ja terveydenhoitojärjestelmiin ollaan tekemässä merkittäviä uudistuksia. Pankkialan valvonta- ja sääntelykehikseen tehdyt lukuisat parannukset sekä yksityistämisen eteneminen ovat asteittain parantaneet talouden toimijoiden rahoituskuria samoin kuin liiketoiminnan ja investointien edellytyksiä Turkissa. Ulkomaiset suorat sijoitukset ovat lisääntyneet.

Näiden saavutusten pohjalta makrotalouden vakauttamista pitäisi jatkaa budjettikurissa pysyen. Vaihtotaseen alijäämässä hiljattain tapahtunut voimakas kasvu edellyttää tilanteen tiivistä seuraamista sekä valmiutta ripeisiin toimiin. Uusilla, erityisesti oikeusvaltiota vahvistavilla, yksityistämistä ja yritysten uudistamista edistävillä, työmarkkinoiden vinoutumia korjaavilla sekä harmaata taloutta vähentävillä rakenneuudistuksilla vakautusprosessia olisi voitava tukea ja vahvistaa. Resurssit pitäisi jakaa tehokkaammin, erityisesti uudistamalla keskeisimmät tuotannontekijämarkkinat. Kokonaispalkkamenojen rajoittamista koskevista sitoumuksista olisi pidettävä kiinni. Julkista kulutusta koskevien talousarviomenettelyjen uudistamista olisi jatkettava ja parannettujen sääntely- ja oikeudellisten kehysten täytäntöönpano olisi varmistettava.

Turkin **valmiudessa omaksua yhteisön säännöstö ja panna se täytäntöön** on tapahtunut pientä, tosin epätasaisesti edistymistä vuodesta 2004. *Tavaroiden vapaan liikkuvuuden* alalla on tapahtunut edistystä, erityisesti uuden lähestymistavan piiriin kuuluvien säännösten täytäntöönpanossa, mukaan luettuna Turkille suotu mahdollisuus ilmoittaa vaatimustenmukaisuuden arviointilaitokset, sekä markkinavalvonnassa. Muilla aloilla eli vanhan lähestymistavan piiriin kuuluvilla sekä yhdenmukaistamattomilla aloilla ei ole edistytty. Huolimatta EY:n ja Turkin välillä solmitusta tulliliitosta tavarat eivät liiku vielä täysin vapaasti.

Pääoman vapaassa liikkuvuudessa on tapahtunut hienoista parannusta. Joitain rajoituksia on poistettu, mutta ulkomaalaisilla ei ole lupaa hankkia kiinteistöjä eikä toimia tietyillä talouden aloilla. Rahanpesun torjunnan tärkeällä alalla on tapahtunut pientä edistystä, mutta lainsäädännön yhdenmukaistaminen on vielä kesken.

Yhtiöoikeuden alalla on edistytty jonkin verran, erityisesti tilinpäätösstandardien ja tilintarkastuksen osalta. Tämän neuvotteluluvun osalta yhdenmukaistamisessa on edetty vain vähän.

Teollis- ja tekijänoikeuksia koskeva yhdenmukaistaminen on jo pitkällä, ja siinä on edistytty lisää. Myös lainsäädännön soveltamisen valvonta on tehostunut, mutta se on edelleen järjestelmän heikoin kohta.

Kilpailupolitiikan alalla kilpailuviranomainen on tyydyttävällä tavalla yhdenmukaistanut yrityksiä (kartellien torjuntaa ja yrityskeskittymien valvontaa) koskevat säännökset ja pannut ne täytäntöön. Toisaalta valtioneuvostojen alalla ei ole tapahtunut edistymistä yhdenmukaistamisen eikä täytäntöönpanon aloilla. Näin ollen yhdenmukaistamisen aste on hyvin alhainen kahdenvälisistä erityissitoumuksista huolimatta. Erityishuomiota olisi kiinnitettävä valtioneuvostojen valvontaan teräsalalla.

Rahoituspalvelujen, erityisesti vakuutusten ja lisäeläkkeiden, alalla on edistytty jonkin verran. Pankkialalla tapahtunut edistys on saatava vakiintumaan. Yleisesti ottaen yhdenmukaistaminen alalla on jäänyt vähäiseksi, ja hallinnollisia valmiuksia on vahvistettava.

Tietoyhteiskunnan ja tiedotusvälineiden osalta on tapahtunut pientä edistymistä sähköisen viestinnän ja tietotekniikan aloilla, joiden vapauttaminen on edennyt, sekä tietoyhteiskunnan palvelujen alalla. Lainsäädännön tosiasiallinen täytäntöönpano edellyttää hallinnollisten valmiuksien edelleen kehittämistä. Audiovisuaalipolitiikassa on edistytty viime aikoina vain vähän ja yhdenmukaistaminen on yleisesti ottaen jäänyt vähäiseksi.

Maa- ja kalatalouden aloilla ei ole juurikaan tapahtunut edistymistä. Joitakin maaseudun kehittämisaloitteita on tehty, mutta niitä on vahvistettava. Yleisesti ottaen yhdenmukaistamisessa on edetty hyvin vähän ja hallinnolliset valmiudet ovat varsin heikot.

Myös *elintarviketurvan, eläinlääkinnän ja kasvinsuojelun* aloilla yhdenmukaistamisen tahti on ollut varsin hidas. Yhdenmukaistamisessa on edetty pidemmälle yleisen elintarviketieteen tietyillä alasektoreilla, mutta työ on joka tapauksessa kesken, ja täytäntöönpanossa näyttäisi olevan vaikeuksia. Eläinlääkintäpolitiikalle ei ole vielä yleistä kehystä. Hallinto on kuitenkin aloittanut työn ongelmien kartoittamiseksi ja niiden ratkaisemiseen tarvittavien hallinnollisten muutosten hahmottamiseksi. Kasvinsuojelupolitiikassa on tapahtunut vähäistä edistymistä. Hallintorakenteita on modernisoitava perusteellisesti.

Edistyminen *liikenteen* alalla on ollut epätasaista eri liikennemuotojen kesken. Tieliikenteen alalla on tapahtunut pientä edistystä: lainsäädännön yhdenmukaistaminen on pidemmällä, mutta täytäntöönpano on vielä kesken. Rautatiealalla tarvitaan perusteellisia lainsäädännöllisiä ja institutionaalisia uudistuksia. Meriliikennettä koskevan lainsäädännön yhdenmukaistamisessa on tapahtunut pientä edistymistä ja hallinnollisia valmiuksia on vahvistettu. Lentoliikenteen alalla on havaittavissa jonkinasteista edistymistä, mutta yleisesti ottaen yhdenmukaistaminen on edennyt heikosti. *Energian* alalla on saavutettu pientä edistymistä varsinkin toimitusvarmuuden ja uusiutuvien energialähteiden osalta. Siinä missä energian sisämarkkinoiden perustaminen on edennyt hieman, alan valtioneuvostoa ja energiatehokkuutta koskevissa kysymyksissä ei ole edistytty lainkaan. Jos Turkki havittelee ydinenergian käyttöönottoa, sen on vahvistettava hallinnollisia valmiuksiaan korkean ydinturvallisuustason takaamiseksi. Säteilysuojelussa on tapahtunut pientä edistystä.

Edistyminen *verotuksen* alalla on jäänyt vähäiseksi sekä välillisen että välittömän verotuksen osalta. Yleisesti ottaen Turkin verojärjestelmä vastaa osittain yhteisön säännöstöä, mutta yhdenmukaistamisen tarve on vielä suuri. Harmaan talouden laajuus on edelleen ongelma. Hallinnollisia valmiuksia on parannettava perusteellisesti.

Tilastoinnin alalla on saavutettu jonkinasteista edistymistä erityisesti luokittelussa ja alakohtaisessa tilastoinnissa. Yhdenmukaistaminen yhteisön säännöstön kanssa on jäänyt vähäiseksi, mutta Eurostatin ja valtion tilastokeskuksen välinen yhteistyö jatkuu. *Työllisyys- ja sosiaalipolitiikassa* on tapahtunut pientä edistymistä. Mutta vaikka yhdenmukaistaminen työterveyden ja -turvallisuuden osalta onkin edennyt melko pitkälle, muun muassa työmarkkinaosapuolten välisen vuoropuhelun, sukupuolten tasa-arvon ja syrjinnän torjumisen aloilla tarvitaan merkittäviä lisäponnisteluja. Täytäntöönpano ja hallinnollisten valmiuksien lujittaminen muodostuvat suuriksi haasteiksi.

Turkin *teollisuuspoliittinen* strategia vastaa jo nyt pääosiltaan EU:n peruseriaatteita. Edellisen määräaikauskertomuksen jälkeen on tapahtunut jonkinasteista edistymistä erityisesti pieniä ja keskisuuria yrityksiä koskevassa politiikassa. *Aluepolitiikassa ja rakennepoliittisten välineiden yhteensovittamisessa* edistyminen on ollut epätasaista. Edellisen määräaikauskertomuksen jälkeen aluejärjestelyissä ja ohjelmasuunnittelussa ei ole tapahtunut edistymistä. Lainsäädäntökehitys samoin kuin varainhoito ja sen valvonta ovat kehittyneet. Institutionaalisten rakenteiden luomiseksi tarvitaan vielä huomattavia ponnisteluja. Aluepolitiikassa osallisina olevat hallinnonalat olisi perustettava sekä keskus- että aluetasolla ja myöhemmin huolehdittava niiden valmiuksien ylläpitämisestä.

Oikeuslaitoksen ja perusoikeuksien aloilla Turkki on edistynyt mukautumalla oikeuslaitosta ja korruption torjuntaa koskeviin EU:n normeihin ja käytänteisiin. Lisätoimia tarvitaan kuitenkin oikeuslaitoksen riippumattomuuden ja tehokkuuden turvaamiseksi. Korruption torjunnan alalla on toteutettava lisätoimia tehtävään perustettujen elinten toiminnan tehostamiseksi ja yleisen tietoisuuden lisäämiseksi siitä, että korruptio on vakava rikos.

Turkki jatkoi lainsäädäntönsä yhdenmukaistamista yhteisön säännöstön kanssa *oikeuden, vapauden ja turvallisuuden* aloilla. Yleisesti ottaen Turkin lainsäädäntö vastaa osittain yhteisön säännöstöä. Tietyillä aloilla on saavutettava lisäedistystä: esimerkiksi henkilötietojen suojelusta on annettava laki, rajavalvontaa koskeva kansallinen toimintasuunnitelma on vahvistettava ja pantava täytäntöön, siirtolaisuutta ja turvapaikkaa koskeva kansallinen toimintasuunnitelma on pantava täytäntöön, Geneven yleissopimusta koskeva maantieteellinen varauma on poistettava ja eri elinten välistä yhteistyötä on kehitettävä.

Ympäristön alalla Turkin edistyminen on ollut vähäistä. Kokonaisuutena tarkasteltuna yhteisön säännöstöä on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä vain vähän lukuun ottamatta jätehuoltoa ja meluntorjuntaa, joissa on edetty pitkälle. Heikkoudet täytäntöönpanossa ja soveltamisen valvonnassa aiheuttavat edelleen huolta. Turkin on toteutettava toimenpiteitä ympäristöpolitiikan ottamiseksi osaksi kaikkien muiden politiikkojen määrittelyä ja täytäntöönpanoa.

Kuluttajien ja terveyden suojelun alalla yhdenmukaistaminen etenee tasaiseen tahtiin. Erityisesti Turkki on edistynyt muiden kuin turvallisuuteen liittyvien toimenpiteiden täytäntöönpanossa. Turvallisuuteen liittyvissä toimenpiteissä ei ole tapahtunut edistystä. Kansanterveyden alalla havaittiin jonkinasteista edistymistä erityisesti tupakkalainsäädännön osalta. Hallinnollisia valmiuksia olisi vahvistettava.

Tulliliittoa koskevat säännökset on pääosin yhdenmukaistettu, ja ne vastaavat nyt myös EY:n ja Turkin kahdenvälisiä sopimuksia. Turkin tullikoodeksin yhdenmukaistamista EY:n tullikoodeksin kanssa on kuitenkin jatkettava. Vapaa-alueilla sovellettava muu kuin tullilainsäädäntö sekä jatkuvat puutteet teollis- ja tekijänoikeuksien kunnioittamisessa tullitarkastusten yhteydessä ovat huolenaiheita.

Turkki noudattaa pääpiirteissään EU:n *ulkosuhdepolitiikan* kaupallisia näkökohtia osana EY:n ja Turkin tulliliitosta johtuvaa sitoumusta; tässä yhteydessä allekirjoitettiin uusia vapaakauppasopimuksia kolmansien maiden kanssa. Turkki on pääosin onnistunut mukautumaan EY:n yleiseen tullietuusjärjestelmään. Yhdenmukaistaminen EU:n *yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan* kanssa on edennyt pitkälle. Kahdenvälisissä suhteissa naapurimaihin, myös Kreikkaan, on tapahtunut parannusta. Armenian vastainen raja on edelleen suljettu. Turkin ja EU:n tulkinnat EU:n ja Naton välisestä Berliini plus -järjestelystä eroavat toisistaan, mikä haittaa EU:n ja Naton strategista yhteistyötä kriisinhallinnassa.